

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

पाठ्यांशको सङ्केत पाठ्यांश

सत्र : प्रथम

Nep. 101 आधुनिक नेपाली कथा

NEP 102 आधुनिक नेपाली कविता, गीत र गजल

सत्र : द्वितीय

NEP 121.1 आधुनिक नेपाली उपन्यास

NEP 122.1 आधुनिक नेपाली काव्य

सत्र : तृतीय

NEP 231 आधुनिक नेपाली नाटक

NEP 232 सामान्य भाषा विज्ञान र नेपाली भाषा

सत्र : चौथो

NEP 241 नेपाली लोक साहित्य

NEP 242 आधुनिक नेपाली निबन्ध

सत्र : पाँचौं

NEP 351 पूर्व आधुनिक नेपाली साहित्यको अध्ययन

NEP 352 पूर्वीय साहित्य सिद्धान्त

सत्र : छैटौं

NEP 361 पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख वाद र प्रणाली

NEP 362 ऐतिहासिक भाषा विज्ञान र नेपाली भाषा

सत्र : सातौं

NEP 471 नेपाली समालोचना

NEP 472 पत्रकारिताको परिचय र प्रयोग

सत्र : आठौं

NEP 481 शोध तथा सिर्जना विधि

NEP 482 .1 प्राचीन तथा मध्यकालिक नेपाली वाङ्मयको विशेष अध्ययन

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
आधुनिक नेपाली कथा

पाठ्यांशको सङ्केत : **Nep. 101**

सत्र : प्रथम

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई कथा सिद्धान्त, आधुनिक नेपाली कथाको विकास प्रक्रिया र प्रमुख नेपाली कथाकारका कथा प्रवृत्ति तथा तिनका निर्दिष्ट कथासँग परिचित गराउने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ। यस पाठ्यांशलाई तिन एकाइमा विभाजन गरिएको छ। पहिलो एकाइमा कथा सिद्धान्त र आधुनिक नेपाली कथाको विकास प्रक्रिया समावेश गरिएको छ भने दोस्रो एकाइमा आधुनिक नेपाली कथाको पूर्वार्द्ध (१०९२ देखि २०३६ सम्म) का प्रमुख नेपाली कथाकार र तिनका निर्दिष्ट कथा समावेश गरिएका छन्। यसै गरी तेस्रो एकाइमा आधुनिक नेपाली कथाको उत्तरार्द्ध (२०३७ देखि अहिलेसम्म) का प्रमुख नेपाली कथाकार र तिनका निर्दिष्ट कथा समावेश गरिएका छन्।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन्-

- (क) आधुनिक कथाको आधारभूत सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने,
- (ख) आधुनिक नेपाली कथाको धारागत चरण विभाजन गर्ने,
- (ग) आधुनिक नेपाली कथाको धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने,
- (घ) आधुनिक नेपाली कथाको पठन र आस्वादन क्षमता विकास गर्ने,
- (ङ) आधुनिक नेपाली कथाको कथातत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विश्लेषण गर्ने।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
(१) कथाको विधागत स्वरूप स्पष्ट्याउने (२) कथाका आधारभूत तत्त्वको विवेचना गर्ने (३) साहित्यका अन्य विधा (उपन्यास, नाटक, कविता आदि) सँग कथाको तुलना गर्ने (४) प्रवृत्तिका आधारमा कथाको वर्गीकरण गर्ने (५) आधुनिक नेपाली कथाको प्रवर्तन प्रक्रियाको विवेचना गर्ने (६) आधुनिक नेपाली कथाको पूर्वार्द्ध (२०३६ अघि) र उत्तरार्द्ध (२०३६ पछि) का धारागत चरण र प्रमुख प्रतिभाको परिचय दिने (७) आधुनिक नेपाली कथाको पूर्वार्द्ध र उत्तरार्द्धका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने	एकाइ १. कथा सिद्धान्त र आधुनिक नेपाली कथाको विकास प्रक्रिया पूर्णाङ्क १० र पाठघण्टा १५ १. कथा सिद्धान्त १.१. कथाको स्वरूप र परिभाषा १.२. कथाका आधारभूत तत्त्व १.३. साहित्यका अन्य विधासँग कथाको तुलना १.४. कथाको प्रवृत्तिगत वर्गीकरण २. आधुनिक नेपाली कथाको विकास प्रक्रिया २.१. आधुनिक नेपाली कथाको प्रवर्तन प्रक्रिया २.२. आधुनिक नेपाली कथाको पूर्वार्द्ध (२०३६ अघि) र उत्तरार्द्ध (२०३६ पछि) का धारागत चरण र प्रमुख प्रतिभा २.३. आधुनिक नेपाली कथाको पूर्वार्द्ध र उत्तरार्द्धका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना
(१) निर्दिष्ट कथाकारका कथा प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने (२) निर्दिष्ट कथाको पठन बोध र आस्वादन गर्ने (३) निर्दिष्ट कथाको कथा तत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विवेचना गर्ने (४) निर्दिष्ट कृतिका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग	एकाइ २. आधुनिक नेपाली कथाको पूर्वार्द्धका प्रमुख नेपाली कथाकार र तिनका निर्दिष्ट कथाको विवेचना पूर्णाङ्क ८, पाठघण्टा १२ १. कथाकार गुरुप्रसाद मैनाली र उनको 'सहिद' कथा २. कथाकार भवानी भिक्षु र उनको 'त्यो फेरि फर्कला' कथा ३. कथाकार रमेश विकल र उनको 'लाहुरी भैंसी' कथा

व्याख्या गर्ने	४. कथाकार प्रेमा शाह र उनको 'लोगने' कथा
(१) निर्दिष्ट कथाकारका कथा प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने (२) निर्दिष्ट कथाको पठन बोध र आस्वादन गर्ने (३) निर्दिष्ट कथाको कथा तत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विवेचना गर्ने (४) निर्दिष्ट कृतिका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने	एकाइ ३. आधुनिक नेपाली कथाको उत्तरार्द्धका प्रमुख नेपाली कथाकार र तिनका निर्दिष्ट कथाको विवेचना पूर्णाङ्क १२, पाठघण्टा १८ (१) कथाकार लोकेन्द्र बहादुर चन्द र उनको 'विसर्जन' कथा (२) कथाकार हरिहर खनाल र उनको 'बमको छिर्का' कथा (३) कथाकार भाउ पन्थी र उनको 'सनाखत' कथा (४) कथाकार सनत रेग्मी र उनको 'घनटाउके' कथा (५) कथाकार पुण्य खरेल र उनको 'मताने साईलो' कथा (६) कथाकार भागीरथी श्रेष्ठ र उनको 'भुइँचालो' कथा

५. पाठ्य पुस्तक

आधुनिक नेपाली कथा (सम्पादन गर्नु पर्ने)

६. सन्दर्भ पुस्तक

- (१) ईश्वर बराल (सम्पा.), *भ्यालवाट*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- (२) दयाराम श्रेष्ठ (सम्पा.), *नेपाली कथाका समकालीन सन्दर्भहरू*, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
- (३) मोहनराज शर्मा, राजेन्द्र सुवेदी (सम्पा.), *समसामयिक साभा कथा*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- (४) लक्ष्मण प्रसाद गौतम र ज्ञानु अधिकारी, *नेपाली कथाको इतिहास*, काठमाडौं : नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान
- (५) हरि प्रसाद शर्मा, *कथाको सिद्धान्त र विवेचना*, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय

बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

आधुनिक नेपाली कविता, गीत र गजल

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 102

सत्र : प्रथम

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई कविता (गीत र गजल समेत) सिद्धान्त, आधुनिक नेपाली कविताको विकास प्रक्रिया, धार र प्रवृत्ति एवम् प्रमुख नेपाली कविका कविता प्रवृत्ति र तिनका निर्धारित कविता -गीतर गजल समेत) सँग परिचित गराउने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन्-

- (क) फुटकर कविता र गीत गजलको सैद्धान्तिक स्वरूप स्पष्ट्याउने,
- (ख) फुटकर कविता र गीत गजलका लघु र लघुतम भेद छुट्याउने,
- (ग) आधुनिक नेपाली कविता (गीत र गजल समेत) को विकास प्रक्रिया, प्रमुख धारा र प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने,
- (घ) निर्धारित कवि र कविता (गीत र गजल समेत) का प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने,

- (ड) निर्धारित कविका कविता, गीत र गजलको पठन बोध र आस्वादन तथा सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने,
 (च) आधुनिक नेपाली कविता (गीत र गजल समेत) का बद्ध र मुक्त लय ढाँचाको सस्वर वाचन गर्ने,

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
१. कविताको विधागत स्वरूप चिनाउने २. कविताका संरचक तत्त्वको सामान्य परिचय दिने ३. कविता प्रवृत्तिका आधारमा कविताको वर्गीकरण गर्ने ४. आधुनिक नेपाली कविताको प्रवर्तन प्रक्रिया स्पष्ट्याउने ५. आधुनिक नेपाली कविता (पूर्वार्द्ध र उत्तरार्द्ध समेत) को धारागत चरण र प्रमुख प्रतिभाको परिचय दिने ६. आधुनिक नेपाली कविता (पूर्वार्द्ध र उत्तरार्द्ध समेत) को धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने ७. आधुनिक नेपाली गीत र गजलका प्रवृत्तिगत विशेषता स्पष्ट्याउने	एकाइ क) कविता सिद्धान्त र आधुनिक नेपाली कविताको विकास प्रक्रिया पूर्णाङ्क १०, पाठघण्टा १५ (१) फुटकर कविताको विधागत स्वरूप र परिभाषा (२) फुटकर कविताका संरचक तत्त्व (३) फुटकर कविताको प्रकारगत वर्गीकरण (४) गीत र गजलको विधागत वैशिष्ट्य (५) आधुनिक नेपाली कविताका धारागत चरण विभाजन (परिष्कार वाद, स्वच्छन्दता वाद, प्रगति वाद, प्रयोग वाद र प्रयोग वादोत्तर बहुल धारा) तथा काव्यिक आन्दोलनको संक्षिप्त चिनारी (६) आधुनिक नेपाली कविताका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना (७) आधुनिक नेपाली गीत र गजलका प्रवृत्तिगत विशेषता
(१) निर्धारित कवि र तिनका काव्य प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने (२) निर्धारित कविताको पठन बोध र आस्वादन तथा सस्वर वाचन गर्ने (३) निर्धारित कविताको कविता तत्त्वगत विवेचना गर्ने (४) निर्धारित कविताका भाव सौन्दर्य र शिल्प सौन्दर्यको व्याख्या गर्ने (५) निर्धारित कविताका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने	एकाइ ख) प्रमुख आधुनिक कवि र तिनका निर्धारित कविता पूर्णाङ्क १२, पाठघण्टा १८ (१) लेखनाथ पौड्याल र उनको 'गौँथलीको चिरिविरी (२)' कविता (२) लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा र उनको 'उद्बोधन' कविता (३) युद्ध प्रसाद मिश्र र उनको 'ज्वालामुखीको शिखा' कविता (४) माधव घिमिरे र उनको 'नव युवक' कविता (५) मोहन कोइराला र उनको 'सारङ्गी' कविता (६) पारिजात र उनको 'वैशालु वर्तमान' कविता (७) विष्णुविभू घिमिरे र उनको 'जेब्रा क्रसमा उभिँदै सोचें' कविता (८) उषा शेरचन र उनको 'होमको वेदीमा' कविता
(१) निर्धारित गीतकार तथा गजलकार र तिनका प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने (२) निर्धारित गीत तथा गजलको पठन बोध र	एकाइ ग) प्रमुख आधुनिक गीत तथा गजलकार र तिनका निर्धारित गीत तथा गजल पूर्णाङ्क ८, पाठघण्टा १२

आस्वादन तथा सस्वर वाचन गर्ने	(१) गीतकार प्रेम प्रकाश मल्ल र उनको 'माटोमाथि लडीबुडी' गीत
(३) निर्धारित गीत तथा गजलको तत्त्वगत विवेचना गर्ने	(२) गजलकार ज्ञानुवाकर पौडेल र उनको 'भित्रभित्री रोई बाहिर' गजल
(४) निर्धारित गीत तथा गजलका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने	(३) गजलकार बुँद राना र उनको 'फेर्नलाई सधैं लुगा' गजल
(५) निर्धारित गीत तथा गजलको सस्वर वाचन गर्ने	(४) गीतकार विजय सुब्बा र उनको 'मेरै त हो महाकाली' गीत
	(६) गजलकार धीरेन्द्र प्रेमर्षि र उनको 'आँसु लुकाई परेली' गजल

५. पाठ्य पुस्तक

आधुनिक नेपाली कविता (सम्पादन गर्नु पर्ने)

६. सन्दर्भ पुस्तक

- (१) वासुदेव त्रिपाठी र अरू (सम्पा.), नेपाली कविता (भाग ३), साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (२) लक्ष्मण प्रसाद गौतम, समकालीन नेपाली कविताका प्रवृत्ति, पैरवी प्रकाशन, काठमाडौं ।
- (३) -----, कविताको सैद्धान्तिक विमर्श, पाठ्य सामग्री प्रकाशन, काठमाडौं ।
- (४) खगेन्द्र प्रसाद लुङ्गटेल, कविता सिद्धान्त र नेपाली कविताको इतिहास, नेराप्रप्र, काठमाडौं ।
- (५) कृष्णहरि बराल, गजल सिद्धान्त र परम्परा, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (६) -----, गीत : सिद्धान्त र इतिहास, विद्यार्थी पुस्तक भण्डार, काठमाडौं ।
- (७) गोविन्द राज भट्टराई, काव्यिक आन्दोलनको परिचय, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (८) जीवेन्द्र देव गिरी, नेपाली प्रगतिवादी साहित्यका विशिष्ट आयाम, मध्य पश्चिमाञ्चल साहित्य परिषद्, काठमाडौं ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
आधुनिक नेपाली उपन्यास

पाठ्यांशको सङ्केत : **NEP 121.1**

सत्र : द्वितीय

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई उपन्यास सिद्धान्त, आधुनिक नेपाली उपन्यासको विकास प्रक्रिया र प्रमुख नेपाली उपन्यासकारका औपन्यासिक प्रवृत्ति तथा तिनका निर्धारित उपन्याससँग परिचित गराउने छ । यस पाठ्यांशलाई तिन

एकाइमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो एकाइमा उपन्यास सिद्धान्त र आधुनिक नेपाली उपन्यासको विकास प्रक्रिया समावेश गरिएको छ भने दोस्रो एकाइमा आधुनिक नेपाली उपन्यासको पूर्वार्द्ध (१०९२ देखि २०३६ सम्म) का प्रमुख नेपाली उपन्यासकार र तिनका निर्धारित उपन्यास समावेश गरिएका छन् । यसै गरी तेस्रो एकाइमा आधुनिक नेपाली उपन्यासको उत्तरार्द्ध (१०३७ देखि अहिलेसम्म) का प्रमुख नेपाली उपन्यासकार र तिनका निर्धारित उपन्यास समावेश गरिएका छन् ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन्-

- (क) उपन्यासको आधारभूत सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने,
- (ख) आधुनिक नेपाली उपन्यासको धारागत चरण विभाजन गर्ने,
- (ग) आधुनिक नेपाली उपन्यासको धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने,
- (घ) आधुनिक नेपाली उपन्यासको पठन र आस्वादन गर्ने
- (ङ) आधुनिक नेपाली उपन्यासको उपन्यास तत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विश्लेषण गर्ने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
<p>(१) उपन्यासको विधागत स्वरूप स्पष्ट्याउने</p> <p>(२) उपन्यासका आधारभूत तत्त्वको विवेचना गर्ने</p> <p>(३) साहित्यका अन्य विधा (कथा, नाटक, कविता आदि) सँग उपन्यासको तुलना गर्ने</p> <p>(४) विविध प्रवृत्तिका आधारमा उपन्यासको वर्गीकरण गर्ने</p> <p>(५) आधुनिक नेपाली उपन्यासको प्रवर्तन प्रक्रिया स्पष्ट्याउने</p> <p>(६) आधुनिक नेपाली उपन्यासको पूर्वार्द्ध (२०३६ अघि) र उत्तरार्द्ध (२०३६ पछि) का धारागत चरण र प्रमुख प्रतिभाको परिचय दिने</p> <p>(७) आधुनिक नेपाली उपन्यासको पूर्वार्द्ध र उत्तरार्द्धका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने</p>	<p>एकाइ क) उपन्यास सिद्धान्त र आधुनिक नेपाली उपन्यासको विकास प्रक्रिया</p> <p>पूर्णाङ्क १०, पाठघण्टा १५</p> <p>१. उपन्यास सिद्धान्त</p> <p>१.१. उपन्यासको विधागत स्वरूप र परिभाषा</p> <p>१.२. उपन्यासका तत्त्वहरू</p> <p>१.३. साहित्यक अन्य विधासँग उपन्यासको तुलना १.४. उपन्यासको प्रकारगत वर्गीकरण</p> <p>२. आधुनिक नेपाली उपन्यासको विकास प्रक्रिया</p> <p>२.१. आधुनिक नेपाली उपन्यासको प्रवर्तन प्रक्रिया</p> <p>२.२. आधुनिक नेपाली उपन्यासको पूर्वार्द्ध (२०३६ अघि) र उत्तरार्द्ध (२०३६ पछि) का धारागत चरण, प्रमुख प्रतिभा र प्रकृति</p>
<p>(१) निर्धारित उपन्यासकारका औपन्यासिक प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने</p> <p>(२) निर्धारित उपन्यासको पठन बोध र आस्वादन गर्ने</p> <p>(३) निर्धारित उपन्यासको उपन्यास तत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विवेचना गर्ने</p>	<p>एकाइ ख) आधुनिक नेपाली उपन्यासको पूर्वार्द्धका प्रमुख नेपाली उपन्यासकार र तिनका निर्धारित उपन्यासको विवेचना</p> <p>पूर्णाङ्क १०, पाठघण्टा १५</p> <p>(१) उपन्यासकार लैनसिंह वाङ्देले र उनको 'मुलुक बाहिर' उपन्यास</p> <p>(२) उपन्यासकार गोविन्द बहादुर मल्ल गोठाले र उनको</p>

(४) निर्धारित उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने	'पल्लोघरको भ्याल' उपन्यास (३) उपन्यासकार विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला र उनको 'सुम्निमा' उपन्यास
(१) निर्धारित उपन्यासकारका औपन्यासिक प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने (२) निर्धारित उपन्यासको पठन बोध र आस्वादन गर्ने (३) निर्धारित उपन्यासको उपन्यास तत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विवेचना गर्ने (४) निर्धारित उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने	एकाइ ग) आधुनिक नेपाली उपन्यासको उत्तरार्द्धका प्रमुख उपन्यासकार र तिनका उपन्यास कृतिको अध्ययन पूर्णाङ्क १०, पाठघण्टा १५ (१) उपन्यासकार पारिजात र उनको 'अनिदो पहाडसँगै' उपन्यास (२) उपन्यासकार ध्रुवचन्द्र गौतम र उनको 'उपसंहार अर्थात चौथो अन्त्य' उपन्यास (३) उपन्यासकार प्रदीप नेपाल र उनको 'नन्दिता' उपन्यास (४) उपन्यासकार नयन राज पाण्डे र उनको 'उलार' उपन्यास

५. पाठ्य पुस्तक

- (१) लैनसिंह वाङ्देले, मुलुक बाहिर, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (२) गोविन्द बहादुर मल्ल गोठाले, पल्लो घरको भ्याल, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (३) विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला, सुम्निमा, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (४) पारिजात, अनिदो पहाडसँगै,
- (५) ध्रुवचन्द्र गौतम, अलिखित, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (६) प्रदीप नेपाल, नन्दिता, बुधवार सापहिक, काठमाडौँ ।
- (७) नयनराज पाण्डे, उलार, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।

६. सन्दर्भ पुस्तक

- (१) इन्द्र बहादुर राई, नेपाली उपन्यासका आधारहरू, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (२) कृष्ण चन्द्र सिंह प्रधान, नेपाली उपन्यास र उपन्यासकार, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (३) राजेन्द्र सुवेदी, नेपाली उपन्यास : परम्परा र प्रवृत्ति, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (४) ऋषिराज बराल, उपन्यासको सौन्दर्य शास्त्र, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (५) कृष्ण हरि बराल र नेत्र सुवेदी, उपन्यास सिद्धान्त र नेपाली उपन्यास, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (६) खगेन्द्र प्रसाद लुईटेल, नेपाली उपन्यासको इतिहास, नेपाल प्रज्ञाप्रतिष्ठान, काठमाडौँ ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

आधुनिक नेपाली काव्य

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 122.1

सत्र : द्वितीय

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई खण्डकाव्य (लामो कविता समेत) र महाकाव्यको सैद्धान्तिक परिचय तथा आधुनिक नेपाली कविताको विकास प्रक्रिया, धारा र प्रवृत्ति तथा प्रमुख नेपाली कविका कविता (गीत र गजल समेत) सँग परिचित गराउने छ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन्—

- (क) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको सैद्धान्तिक स्वरूपको ज्ञान प्रदान गर्ने,
- (ख) आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको विकास प्रक्रिया, प्रमुख धारा र प्रवृत्तिको पहिचान गराउने,
- (घ) निर्दिष्ट कवि तथा खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यका प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने
- (ङ) निर्दिष्ट खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको पठन बोध र आस्वादन तथा सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

	पाठ्यवस्तु
(१) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको विधागत स्वरूप स्पष्ट्याउने (२) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यका संरचक तत्त्वको विवेचना गर्ने (३) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको प्रकारगत वर्गीकरण गर्ने (५) आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको विकास प्रक्रियाका धारागत चरण विभाजन गर्ने (६) आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने	एकाइ क) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्य सिद्धान्त तथा आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको विकास प्रक्रिया पूर्णाङ्क ८, पाठघण्टा १२ (१) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको विधागत स्वरूप र परिभाषा (२) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यका संरचक तत्त्व (३) खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको प्रकारगत वर्गीकरण (आकार, विषय र लयका आधारमा मात्र) (५) आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यको विकास प्रक्रियाका धारागत चरण विभाजन (६) आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य, लामो कविता र महाकाव्यका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना
(१) निर्दिष्ट खण्डकाव्य, लामो कविता तिनका कवित्व एवम् काव्य प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने (२) निर्दिष्ट खण्डकाव्य, लामो कविताको पठन बोध र आस्वादन गर्ने (३) निर्दिष्ट खण्डकाव्य, लामो कविताको तत्त्वगत विवेचना गर्ने (४) निर्दिष्ट खण्डकाव्य, लामो कविताका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने	एकाइ ख) प्रमुख आधुनिक खण्डकाव्यकार/ लामोकविताकार र तिनका निर्दिष्ट खण्डकाव्य र लामो कविता पूर्णाङ्क १४, पाठघण्टा २१ १. खण्डकाव्यकार माधव घिमिरे र उनको 'पापिनी आमा' खण्डकाव्य २. खण्डकाव्यकार लेखनाथ पौड्याल र उनको 'ऋतुविचार' खण्डकाव्य ३. लामो कविताकार मोहन कोइराला र उनको 'गंगा प्रवास' लामो कविता ४. खण्डकाव्यकार मोदनाथ प्रश्रित र उनको 'गोलघरको

	सन्देश' खण्डकाव्य ५. खण्डकाव्यकार धिरेन्द्र प्रेमर्षि 'भिरैभिर' फुटकर कविताको निर्दिष्ट पछिल्लो अंश ।
(१) देवकोटाका महाकाव्य प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने (२) सुलोचना महाकाव्यको पठन बोध र आस्वादन गर्ने (३) सुलोचना महाकाव्यको तत्त्वगत विवेचना गर्ने (४) सुलोचना महाकाव्यका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने	एकाइ ग) महाकवि लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा र सुलोचना महाकाव्य पूर्णाङ्क ८, पाठघण्टा १२ १. देवकोटाका महाकाव्य प्रवृत्ति २. देवकोटाको सुलोचना महाकाव्य

५. पाठ्य पुस्तक

१. आधुनिक नेपाली कविता, खण्डकाव्य र लामो कविता (सम्पादित कृति) ।
२. लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा, सुलोचना महाकाव्य, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
३. माधव घिमिरे, पापिनी आमा (राजेश्वरीमा सङ्ग्रहित), साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
४. लेखनाथ पौड्याल र उनको 'ऋतुविचार' खण्डकाव्य ।
५. मोदनाथ प्रश्रित, गोल घरको सन्देश, खण्डकाव्य ।
६. धिरेन्द्र प्रेमर्षि 'भिरैभिर' फुटकर कविता ।

६. सहायक पाठ्य पुस्तक

- (१) महादेव अवस्थी, आधुनिक नेपाली महाकाव्य र खण्डकाव्य विमर्श, इन्टलेक्चुअल बुक प्यालेस, काठमाडौं ।
- (२) कृष्ण गौतम, देवकोटा र उनका महाकाव्य, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (३) कुमार बहादुर जोशी, महाकवि देवकोटा र उनका महाकाव्य, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (४) प्रताप चन्द्र प्रधान, प्रतिनिधि आधुनिक लामो कविता, नेपाल राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठान, काठमाडौं ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
आधुनिक नेपाली नाटक

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 231

सत्र : तृतीय
तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई नाट्य सिद्धान्त र आधुनिक नेपाली नाटकको विकास प्रक्रिया तथा प्रमुख नेपाली नाटकका नाट्य प्रवृत्ति र तिनका निर्दिष्ट नाट्य कृतिसँग परिचित गराउने छ ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन्—

- (क) नाटक (लघुनाटक समेत) को आधारभूत स्वरूप स्पष्ट्याउने,
- (ख) आधुनिक नेपाली नाटक (लघुनाटक समेत) को धारागत चरण विभाजन गर्ने,
- (ग) आधुनिक नेपाली नाटक (लघुनाटक समेत) को धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने,
- (घ) आधुनिक नेपाली नाटक (लघुनाटक समेत) को पठन र आस्वादन गर्ने,
- (ङ) आधुनिक नेपाली नाटक (लघुनाटक समेत)को तत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विश्लेषण गर्ने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
<p>(१) नाटकको विधागत स्वरूप स्पष्ट्याउने</p> <p>(२) नाटकका आधारभूत तत्त्वको विवेचना गर्ने</p> <p>(३) विविध प्रवृत्तिका आधारमा नाटकको वर्गीकरण गर्ने</p> <p>(४) लघु नाटक (एकाइकी) को स्वरूप र वैशिष्ट्य स्पष्ट्याउने</p> <p>(५) आधुनिक नेपाली नाटकको प्रवर्तन प्रक्रिया स्पष्ट्याउने</p> <p>(६) आधुनिक नेपाली नाटकको पूर्वाद्ध (२०३६ अघि) र उत्तराद्ध (२०३६ पछि) का धारागत चरण र प्रमुख प्रतिभाको परिचय दिने</p> <p>(७) आधुनिक नेपाली नाटकको पूर्वाद्ध र उत्तराद्धका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने</p>	<p>एकाइ क) नाट्य सिद्धान्त र नेपाली नाटक (लघु नाटक समेत) को विकास प्रक्रिया</p> <p>पूर्णाङ्क १०, पाठघण्टा १५</p> <p>१) नाट्य सिद्धान्त</p> <ul style="list-style-type: none"> – नाटकको विधागत स्वरूप र परिभाषा – नाटकका तत्त्वहरू – नाटकको प्रकारगत वर्गीकरण – लघु नाटकको स्वरूप, परिभाषा र संरचनागत वैशिष्ट्य <p>२) आधुनिक नेपाली नाटकको विकास प्रक्रिया</p> <ul style="list-style-type: none"> – आधुनिक नेपाली नाटक र लघु नाटकको प्रवर्तन प्रक्रिया – आधुनिक नेपाली नाटक र लघु नाटकको पूर्वाद्ध (२०३६ अघि) र उत्तराद्ध (२०३६ पछि) का धारागत चरणगत र प्रमुख प्रतिभा – आधुनिक नेपाली नाटक र लघु नाटकको पूर्वाद्ध र उत्तराद्धका धारागत प्रवृत्तिको विवेचना
<p>(१) निर्दिष्ट नाटककारका नाट्य प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने</p> <p>(२) निर्दिष्ट नाटक र लघु नाटकको पठन बोध र आस्वादन गर्ने</p> <p>(३) निर्दिष्ट नाटक र लघु नाटकको तत्त्वगत विवेचना गर्ने</p> <p>(४) निर्दिष्ट नाटक र लघु नाटकका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने</p>	<p>एकाइ ख) आधुनिक नेपाली नाटक र लघु नाटकको पूर्वाद्धका प्रमुख नाटककार र तिनका नाट्य कृति</p> <p>पूर्णाङ्क १०, पाठघण्टा १५</p> <p>१. नाटककार बालकृष्ण सम र उनको 'अमरसिंह' नाटक</p> <p>२. नाटककार भीमनिधि तिवारी र उनको 'साँढे' लघु नाटक</p> <p>३. नाटककार गोपाल प्रसाद रिमाल र उनको 'माया' लघु नाटक</p> <p>४. नाटककार हृदयचन्द्र सिंह प्रधान र उनको 'मरुभूमिका लेखक' लघु नाटक</p> <p>५. नाटककार गोविन्द बहादुर मल्ल गोठाले र उनको 'म कसरी हाँछु' लघु नाटक</p>
<p>(१) निर्दिष्ट नाटककारका नाट्य प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने</p> <p>(२) निर्दिष्ट नाट्यकृति (नाटक र लघु नाटक) को पठन बोध र आस्वादन गर्ने</p> <p>(३) निर्दिष्ट उपन्यासको तत्त्व र प्रवृत्तिका आधारमा विवेचना गर्ने</p> <p>(४) निर्दिष्ट उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्ने</p>	<p>एकाइ ग) आधुनिक नेपाली नाटकको उत्तराद्धका प्रमुख नाटककार र तिनका नाट्य कृति</p> <p>पूर्णाङ्क १०, पाठ घण्टा १५</p> <p>१. नाटककार विजय मल्ल र उनको 'भित्ते घडी' लघु नाटक</p> <p>२. नाटककार माधव घिमिरे र उनको 'मालती मङ्गले' गीति नाटक</p> <p>३. नाटककार रमेश विकल र 'बस बिसौनी' रेडियो नाटक</p> <p>४. नाटककार मोहन राज शर्मा र उनको 'जेमन्त' लघु नाटक</p>

	५. नाटककार अशेष मल्ल र उनको 'शेष युद्ध' लघु नाटक ६. नाटककार सरुभक्त र उनको 'मलामी' लघु नाटक
--	--

५. पाठ्य पुस्तक

- (१) आधुनिक नेपाली नाटक (सम्पादन गर्नु पर्ने)
- (२) बालकृष्ण सम, अमरसिंह, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।
- (३) माधव घिमिरे, मालती मङ्गले, साभा प्रकाशन, ललितपुर ।

६. सहायक पुस्तक

- (१) केशवप्रसाद उपाध्याय, नेपाली नाटक र नाटककार, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- (२), नाटकको अध्ययन, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- (३) रामचन्द्र पोखरेल, नेपाली नाटक : सिद्धान्त र समीक्षा, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- (४) ब्रतराज आचार्य, आधुनिक नेपाली नाटक, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- (५) अशेष मल्ल, सडक नाटक : सिद्धान्त, सिर्जना र प्रस्तुति, एकता पब्लिकेसन्स, काठमाडौं ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
सामान्य भाषा विज्ञान र नेपाली भाषा

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 232

सत्र : प्रथम

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई भाषाको परिभाषा र विशेषता, भाषा विज्ञानको क्षेत्र, ध्वनि विज्ञान, रूप विज्ञान र अर्थ विज्ञानसँग परिचित गराउने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ । यस पाठ्यांशलाई चार एकाइमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो एकाइमा भाषाको परिभाषा र विशेषता, दोस्रो एकाइमा ध्वनि विज्ञान र वर्ण विज्ञान, तेस्रो एकाइमा रूप विज्ञान र वाक्य विज्ञान, चौथो एकाइमा अर्थ विज्ञान तथा पाँचौं एकाइमा सामान्य भाषा विज्ञानका प्रायोगिक पक्षको प्रयोग विधिमा आधारमा कक्षा प्रस्तुति, अध्ययन पत्र लेखन जस्ता पक्ष समावेश गरिएको छ ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन् :

- क. सामान्य भाषा विज्ञानको परिभाषा र विशेषता बताउने तथा भाषा विज्ञानका अध्ययन क्षेत्र पहिचान गर्ने ।
- ग. ध्वनि अवयव पहिचान गरी भाषिक ध्वनिको वर्गीकरण गर्ने तथा वर्ण र संवर्णको पहिचान गरी वर्ण विश्लेषण गर्ने ।
- घ. रूप रचना र वाक्य रचनाको सैद्धान्तिक तथा प्रायोगिक ज्ञान प्राप्त गर्ने ।
- ङ. भाषिक अर्थका आधारभूत पक्षको जानकारी प्राप्त गर्ने ।
३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
१. भाषाको अर्थ र परिभाषा बताउन, ३. भाषाका विशेषता बताउन,	एकाइ-एक : भाषा तथा भाषा विज्ञान पाठ घण्टा-७

<p>२. भाषा र सञ्चार प्रणालीका विचको भिन्नता पहिचान गर्न ४. भाषा विज्ञानको अध्ययन क्षेत्र पहिल्याउन ।</p>	<p>१. भाषाको अर्थ र परिभाषा ३. भाषाका विशेषता २. भाषा र सञ्चार प्रणाली ४. भाषा विज्ञानको अध्ययन क्षेत्र</p>
<p>१. रेखाचित्रका आधारमा उच्चारण अवयवहरूको पहिचान गर्न, २. भाषिक ध्वनिलाई खण्डीय र खण्डेतर तथा स्वर र व्यञ्जन वर्गमा विभाजन गर्न, ३. खण्डेतर ध्वनिका प्रकारहरू पहिचान गर्न, ४. व्यञ्जन ध्वनि वर्गीकरणका आधारहरूको पहिचानको पहिचान गर्न, ५. मानस्वर तालिकाका आधारमा स्वर ध्वनिको वर्गीकरण गर्न, ६. वर्णका उच्चार्य र लेख्य भेदमा पाइने भिन्नता पहिचान गर्न ७. व्यतिरेक र परिपूरक सिद्धान्तका आधारमा वर्णहरूको विश्लेषण गर्न,</p>	<p>एकाइ-दुई ध्वनि विज्ञान र वर्ण विज्ञान पूर्णाङ्क-१० र पाठ घण्टा-१५ १. उच्चारण अवयवहरूको सामान्य परिचय २. भाषिक ध्वनिको वर्गीकरण : खण्डीय र खण्डेतर, स्वर र व्यञ्जन ३. खण्डेतर ध्वनिका प्रकार ४. व्यञ्जन ध्वनि वर्गीकरणका आधारहरूको पहिचान : उच्चरण स्थान र प्रयत्न, प्राणत्व र घोषत्व ५. स्वर वर्गीकरणका आधारहरूको पहिचान : मानस्वर तालिका ६. वर्णका प्रकार : वर्ण र संवर्ण ७. वर्ण विश्लेषणका व्यतिरेक र परिपूरक सिद्धान्त</p>
<p>१. रूप, रूपिम र संरूप तथा बद्ध र मुक्त रूपिम पहिचान गर्न, २. व्यतिरेक र परिपूरक सिद्धान्तका आधारमा रूप विश्लेषण गर्न ४. पदावली र उपवाक्य संरचनाको विश्लेषण गर्न ६. वाक्यका सरल र जटिल (संयुक्त र मिश्र) संरचना पहिचान गर्न, ७. आन्तरिक र बाह्य संरचनाका आधारमा सरल वाक्यको विश्लेषण गर्न, ८. रूपान्तरण प्रक्रियाका आधारमा वाक्य विश्लेषण गर्न ।</p>	<p>एकाइ-तिन : रूपविज्ञान र वाक्य विज्ञान पूर्णाङ्क-१०, पाठघण्टा-१५ १. रूप, रूपिम र संरूप, बद्ध र मुक्त रूपिम २. रूप विश्लेषण सिद्धान्त : व्यतिरेक र परिपूरक ४. पदावली र उपवाक्य संरचना ६. वाक्य संरचना : सरल र जटिल (संयुक्त र मिश्र) ७. सरल वाक्यका आन्तरिक र बाह्य संरचना ८. रूपान्तरण प्रक्रिया</p>
<p>१. अर्थको परिभाषा र क्षेत्र बताउन, २. संज्ञानात्मक अर्थ र सन्दर्भपरक अर्थमा विभेद गर्न, ३. समानार्थक, अनेकार्थक र समावेशात्मक शब्दमा पाइने आर्थी सम्बन्धको व्याख्या गर्न ।</p>	<p>एकाइ चार : अर्थ विज्ञान पूर्णाङ्क ५, पाठघण्टा ८ १. अर्थको परिभाषा र क्षेत्र २. अर्थका प्रमुख प्रकार : संज्ञानात्मक अर्थ र सन्दर्भपरक अर्थ ३. आर्थी सम्बन्ध : समानार्थकता, अनेकार्थकता र समावेशात्मकता</p>
<p>१. निर्धारित विषय वा शीर्षकमा कक्षा प्रस्तुति गर्ने, २. निर्धारित विषय वा शीर्षकमा सामूहिक प्रस्तुति गर्ने ३. निर्धारित विषय वा शीर्षकमा अध्ययनपत्र तयार गर्ने</p>	<p>एकाइ-पाँच : प्रायोगिक कार्य पूर्णाङ्क-८, पाठघण्टा-१२ १. ध्वनितान्त्रिक वर्णमालाको प्रयोग अभ्यास : फोक्से ध्वनिका लिपि चिह्न, सङ्केत चिह्न, खण्डेतर चिह्न र अतिरिक्त चिह्न प्रयोग गरी नेपाली व्यञ्जन वर्ण लेखन</p>

	२. प्राथमिक तथा द्वितीयक मानस्वरका चिह्नहरूको लेखन ३. व्यतिरेक र परिपूरक सिद्धान्त प्रयोग गरी नेपाली वर्ण र संवर्ण निर्धारण गर्ने अभ्यास ४. उच्चारण स्थान, प्रयत्न, प्राणत्व र घोषत्वका आधारमा नेपाली वर्णको विश्लेषण अभ्यास ५. शब्द निर्माणमा रूप तत्त्वको प्रयोग अभ्यास : व्युत्पादन र रूपायन, समास र द्वित्व शब्द निर्माण ६. आन्तरिक संरचनाका वाक्यलाई बाह्य संरचनामा रूपान्तरण गर्ने अभ्यास ७. आर्थी सम्बन्ध विश्लेषण अभ्यास
--	---

४. सहायक पाठ्य पुस्तक तथा सन्दर्भ सामग्री

गौतम, देवीप्रसाद र चौलागाईं, प्रेमप्रसाद (२०६७), **भाषा विज्ञान** काठमाडौं : पाठ्य सामग्री पसल ।

बन्धु, चूडामणि (२०५०), *भाषा विज्ञान*, ललितपुर, : साभा प्रकाशन ।

यादव, योगेन्द्रप्रसाद र भीमनारायण रेग्मी (२०५८), *भाषा विज्ञान*, काठमाडौं : न्यू हीरा बुक्स इन्टर प्राइजेज ।

शर्मा, मोहनराज र खगेन्द्र लुईटेल (२०६०), *आधुनिक भाषा विज्ञान*, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

Yule, George (1996 A.D.), *The Study of Language*, Cambridge : Cambridge University Press.

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय

बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

नेपाली लोक साहित्य

पाठ्यांशको सङ्केत : **NEP 241**

सत्र : चौथो

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. लोक वार्ताको सामान्य चिनारी (बन्धु, २०५८: १३-१८)

२. लोक साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय (पराजुली २०५७ : १७-२८)

३. लोक साहित्यको चिनारी, परिभाषा र विशेषता (पराजुली र गिरी २०६८ : ३-५)

४. लोक साहित्य र ज्ञानका अन्य शाखा (पराजुली २०५७ : ३५-३८)

५. लोक साहित्यका विभिन्न विधाहरूको वर्गीकरण (पराजुली र गिरी २०६८ : ६-९)

६. लोक साहित्यिक विधाका स्वरूप र तत्व (बन्धु, २०५८ : २७-३२)

लोक गीत, लोक कविता, लोक गाथा, लोक काव्य, लोक कथा, लोक नाटक, उखान, टुक्का र गाउँ खाने कथा ।

नेपाली लोक साहित्यका विभिन्न विधाहरूको परिचय

६.१. नेपाली लोक गीत (पराजुली र गिरी, २०६८ : २४-३५)

प्रार्थना गीत (गोराको भोलाउलो पन्त, २०६४ ख : १४६-१४९), संस्कार गीत (स्वस्ति वाचनको सगुन

पन्त, २०५५ : २०४-२०६ र गुरुले उपदेश दिँदाको फाग पन्त, २०५५ : ४२४-४२७), पर्व गीत (

भजन न्यौपाने, २०७० : ६६-६७) श्रम गीत (असारे बन्धु, २०५८ : १७६-१७७), बार मासा (बारमास

- धुमारी पन्त, २०६४ घ : ९७-१०२), बार मासे डेउडा (जन्मभूमिप्रेम पन्त, २०६४ क : १०-११) को परिचय र विश्लेषण ।
- ६.२ नेपाली लोक पद्य (पराजुली र गिरी, २०६८ : १०३-११४) सिलोक (पराजुली र गिरी, २०६८ : १०५-१०६), बाल कविता (पराजुली र गिरी, २०६८ : ११०-११२) को परिचय र विश्लेषण ।
- ६.३ नेपाली लोक गाथा (गिरी, २०५७ : ११-२२)
कर्खा (जङ्गबहादुरको कर्खा गिरी, २०५७ : ५२-६२), चाँचरी (धनी चेलाकी चाँचरी पन्त, २०६५ क : ५१-५५), गाथा भारत (सकराम कार्कीको भारत पन्त, २०६४ ग : २४-४९) को परिचय र विश्लेषण ।
- ६.४ नेपाली लोक काव्य (बन्धु, २०५८ : १९५-२०८)
लोक रामायण (यात्री, २०६३ : ३६५-३९५), सवाई (दिनका भलादमीको सवाई पन्त, २०६५ ख : २८२-२८५) को परिचय र विश्लेषण ।
- ६.५ नेपाली लोक कथा (पराजुली र गिरी, २०६८ : १७२-१९१)
केशलडी बात (स्थानीय तहबाट संकलन र प्रकाशन गर्नुपर्ने), भागेश्वर र नाग मल्लकी बात (स्थानीय तहबाट संकलन र प्रकाशन गर्नुपर्ने), मेरै जीवन सुखी (देवकोटा, २०६३ : २३-२४) को परिचय र विश्लेषण ।
- ६.६ नेपाली लोक नाटक (बन्धु, २०५८ : २६१-२६९)
बालुन (सावित्री सत्यवान् बालुन कोइराला, २०६६ : १९-३२) र श्री कृष्णको लीला लोक नाटक पराजुली र गिरी, २०६८ : २२७-२४०) को परिचय र विश्लेषण ।
- ६.७ नेपाली उखान
(पराजुली, २०५४ र पौड्याल २०६० का पुस्तक) ।
- ६.८ नेपाली टुक्का
(रेग्मी २०४१, पौड्याल २०६० र लामिछाने २०६४ का पुस्तक) ।
- ६.९ नेपाली गाउँ खाने कथा
(पराजुली २०५४, देवकोटा २०५८, पौड्याल २०६१ र लामिछाने २०६८ र २०७१ का पुस्तक)
७. स्थानीय लोक जीवनमा प्रचलित लोक साहित्यका विभिन्न विधाको अध्ययनका लागि क्षेत्र कार्य र कक्षामा सो कार्यको विमर्श ।
विद्यार्थीहरुलाई सम्बद्ध संस्कार, पर्व, जात्रा, अवसर जस्ता कार्यक्रममा संलग्न गराई लोक साहित्यिक रचनाको अवलोकन, श्रवण, मनन, संकलन र अध्ययन गर्न लगाउने । त्यसरी गरिने अध्ययनका आधारमा कक्षामा संकलित पाठको प्रस्तुति वा संकथन पद्धति, विषयवस्तु, पात्र, संवाद, द्वन्द्व, दृष्टिबिन्दु, भाषा, लय, संगीत, भाव, सार, सन्देश जस्ता विधागत तत्वहरु बारे छलफल गराई प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने ।
- सन्दर्भ सामाग्री**
आचार्य, गोविन्द (२०६२), लोकगीतको विश्लेषण, काठमाडौं : पैरवी प्रकाशन ।
उपाध्याय, द्रोणकुमार (२०६७), सवाई काव्यको सैद्धान्तिक परिचय, भ्वापा : मीरा पौडेल ।
कोइराला, लक्ष्मीप्रसाद (२०६६), सावित्री सत्यवान बालुन, काठमाडौं : कुलचन्द्र कोइराला स्मृति प्रतिष्ठान ।
गिरी, जीवेन्द्रदेव (२०५७), हाम्रा लोकगाथा, काठमाडौं : एकता प्रकाशन ।
..... (२०६७), नेपाली लोक साहित्यमा जन जीवन, काठमाडौं : एकता प्रकाशन ।
जोशी पद्मराज (२०५९), गौरा पर्व : एक परिचय, काठमाडौं : प्रसंसा संरक्षण समूह ।
दिवस, तुलसी (२०३२), नेपाली लोककथा, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।
देवकोटा, रत्नाकर (२०५८), केन्द्रीय नेपाली भाषिकाका उखान र गाउँखाने कथा, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
..... (२०६३), कर्णालीका लोककथा, काठमाडौं : अन्तराष्ट्रिय मञ्च ।

- न्यौपाने, कुसुमाकर (२०६५), *लोकरामायण*, पोखरा : कुसुमाकर न्यौपाने ।
 (२०६९), *दशावतार बालन लोकनाटक*, पोखरा : पेमाकुमारी न्यौपाने ।
 (२०७०), *नेपाली लोकगीत*, पोखरा : फिसटेल पब्लिकेशन प्रा.लि. ।
 पण्डित, तुलसीप्रसाद (२०६३), *सेती महाकाली चाडपर्व र लोकसाहित्य*, महेन्द्रनगर : तुलसीप्रसाद पण्डित ।
 पन्त, कालीभक्त (२०४३), *हाम्रो सांस्कृतिक इतिहास (दो.सं.)*, स्याङ्जा : कालीभक्त पन्त ।
 पन्त, जयराज (२०५५), *अँजुलीभरी सगुन पोल्टाभरी फाग*, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।
 (२०६४ क), *डेउडा*, काठमाडौं : वाङ्मय प्रकाशन तथा अनुसन्धान केन्द्र प्रा.लि. ।
 (२०६४ ख), *“डोटेली केही भारत गाथाको संकलन, अनुवाद र अध्ययन”*, नेसनल रिसर्च एजेन्सी पेरिस, फ्रान्समा प्रस्तुत प्रतिवेदन ।
 (२०६४ ग), *डोटेली गौरा पर्वका गीत र गाथाहरु*, काठमाडौं : वाङ्मय प्रकाशन तथा अनुसन्धान केन्द्र प्रा.लि. ।
 (२०६४ घ), *डोटेली धमारी गीत : एक अध्ययन*, काठमाडौं : वाङ्मय प्रकाशन तथा अनुसन्धान केन्द्र प्रा.लि. ।
 (२०६५ क), *डोटेली भो पर्वका गीत र गाथाहरु*, काठमाडौं : वाङ्मय प्रकाशन तथा अनुसन्धान केन्द्र प्रा.लि. ।
 (सम्पादन) (२०६५ ख), *लोकायन* (वर्ष-, अंक १), काठमाडौं : नेपाल सांस्कृतिक प्रतिष्ठान ।
 पन्त, देवकान्त (सम्पा.) (२०३२), *डोटेली लोकसाहित्य : एक अध्ययन*, कीर्तिपुर : नेपाल र एसियाली अध्ययन संस्थान, त्रि.वि. ।
 पराजुली, कृष्णप्रसाद, (२०५४), *नेपाली उखान र गाउँखाने कथा (तेस्रो संस्करण)*, काठमाडौं : रत्नपुस्तक भण्डार ।
 (२०५७), *नेपाली लोकगीतको आलोक*, काठमाडौं : वीणा प्रकाशन प्रा.लि. ।
 पराजुली, मोतीलाल (२०५९), *नेपाली लोकगाथा*, पोखरा : श्रीमती तारादेवी पराजुली ।
 र गिरी जीवेन्द्रदेव (२०६८), *नेपाली लोक साहित्यको रुपरेखा*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
 पौड्याल, शिवप्रसाद (२०६०), *नेपाली उखानको विषयत्मक अध्ययन*, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।
 (२०६९), *नेपाली टुक्काहरुको सर्वेक्षण र विश्लेषण*, नवलपरासी : सुशीला पौड्याल ।
 बन्धु चूडामणि (२०५८), *नेपाली लोकसाहित्य*, काठमाडौं : एकता बुक्स ।
 भाइसाब, बासुदेव (२०६३), *सुदूरपश्चिमा डोटी-प्रदेशका लोकगाथा अवलोकन*, महेन्द्रनगर : महाकाली साहित्य सङ्गम ।
 यात्री, पूर्णप्रकाश नेपाल (२०४९), *भेरी लोकसाहित्य*, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।
 रेग्मी, चूडामणि (२०४९), *नेपाली टुक्काहरुको अध्ययन*, भापा : श्रीमती वेदकुमारी रेग्मी ।
 लामिछाने, कपिलदेव (२०६४), *नेपाली लोकगाथाको अध्ययन*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
 (२०६८), *नेपाली गाउँखाने कथाको अध्ययन*, काठमाडौं : विवेक सिर्जनशील प्रकाशन ।
 (२०६८), *नेपाली लोकगीतको अध्ययन*, काठमाडौं : विवेक सिर्जनशील प्रकाशन ।
 शर्मा, मोहनराज र लुईटेल, खगेन्द्रप्रसाद (२०६३), *लोकवाता विज्ञान र लोकसाहित्य*, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
 सुवेदी, हंसपुरे (२०६०), *नेपाली लोकपद्य : परिचय-विवेचना*, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
 मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
 बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
 आधुनिक नेपाली निबन्ध

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 242

सत्र : चौथो

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

एकाइ-एक**निबन्धको सैद्धान्तिक स्वरूप**

१. निबन्धको परिचय (साहित्यका अन्य विधाका सापेक्षमा) (सुवेदी र गौतम २०६९:सिद्धान्त खण्ड) ।
२. निबन्धका परिभाषा (सुवेदी र गौतम २०६९: सिद्धान्त खण्ड) ।
३. निबन्धका तत्व (शर्मा, २०४४ का सम्बद्ध अंश) ।
४. निबन्धका प्रकार (आत्मपरक र वस्तुपरक)
(निबन्ध र अन्य आख्यानेतर गद्य : नियात्रा, संस्मरण, आत्मकथा, हास्यव्यङ्ग्य, निवार्ता, दैनिकी, पत्र साहित्य आदिको सर्ङ्क्षिप्त चिनारी) (शर्मा, २०४४ का सम्बद्ध अंश) ।

एकाइ-दुई**नेपाली निबन्धको विकास प्रक्रिया**

१. आधुनिक नेपाली निबन्धको पृष्ठभूमि (प्रधान, २०६६ का सम्बद्ध अंश) ।
२. आधुनिक नेपाली निबन्धको चरण विभाजन र चरणगत प्रवृत्ति (प्रधान, २०६६ का सम्बद्ध अंश) ।
३. नेपाली निबन्धका नव रूप
(नियात्रा, संस्मरण, आत्मकथा, हास्यव्यङ्ग्य, निवार्ता, दैनिकी, पत्र साहित्य आदि) र तिनका विशेषता (सुवेदी र गौतम २०६९: सिद्धान्त खण्ड) ।

एकाइ-तिन**प्रमुख आधुनिक नेपाली निबन्धकार तथा तिनका निबन्धको विश्लेषण र सप्रसङ्ग व्याख्या**

१. लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाको निबन्धकारिता र उनको 'कल्पना' निबन्धको विवेचना
स्रोत: देवकोटा, लक्ष्मीप्रसाद (२०६७), लक्ष्मी निबन्ध संग्रह (साभा प्रकाशनबाट अठारौं पटक प्रकाशित संस्करण) ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ : १०७-११९ ।
२. शङ्कर लामिछानेको निबन्धकारिता र उनको 'बिथोविन तिमी आऊ' निबन्धको विवेचना
स्रोत: साभा प्रकाशन (२०५९), शङ्कर लामिछानेका निबन्ध, ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ : ११७-१२० ।
३. विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाको दैनिकीकारिता र उनको 'जेल जर्नल' को २०१९-७-१५ (सन् १९६२ अक्टुबर ३१) को दैनिकीको विवेचना
स्रोत: कोइराला, विश्वेश्वरप्रसाद (२०५४), जेल जर्नल, ललितपुर : जगदम्बा प्रकाशन, पृष्ठ : ६१-६५
४. भैरव अर्यालको हास्यव्यङ्ग्य निबन्धकारिता र उनको 'आलु' निबन्धको विवेचना
स्रोत: शर्मा, तारानाथ (सम्पादक) (२०३९), नेपाली निबन्धका पच्ची वर्ष, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान, पृष्ठ : १४१-१४४ ।
५. हृदयचन्द्रसिंह प्रधानको निबन्धकारिता र उनको 'मुसालाई वेद पढाउने धुनमा' निबन्धको विवेचनाको विवेचना
स्रोत: प्रधान, हृदयचन्द्रसिंह (२०५०), जुंगा (तेस्रो संस्करण), ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ : ५५-५९ ।
६. पारिजातको संस्मरणकारिता र उनको 'एक चित्रमय सुरुआत' संस्मरणको विवेचना
स्रोत: सुवेदी, राजेन्द्र (सम्पादक) (२०६७), आधुनिक नेपाली निबन्ध र अन्य विधा (भाग-१), ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ: ९०-९३ ।
७. तारानाथ शर्माको नियात्राकारिता र उनको 'वैकिनीका आँसुमा डुब्छ बयलपाटा' नियात्राको विवेचना
स्रोत: सुवेदी राजेन्द्र (सम्पादक) (२०६७), आधुनिक नेपाली निबन्ध र अन्य विधा (भाग-१), ललितपुर: साभा प्रकाशन, पृष्ठ: ९६-१०१ ।

८. आनन्ददेव भट्टको निबन्धकारिता र उनको 'इमान्दारी' निबन्धको विवेचना

स्रोत: भट्ट, आनन्ददेव (२०४९), केही आत्मपरक निबन्धहरू, ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ : ५९-६४ ।

९. डा. डी. पी. भण्डारीको निबन्धकारिता र उनको 'त्यो धर्ती त्यो आकाश' को विवेचना

स्रोत: भण्डारी, डा. डी. पी. (२०६९), त्यो धर्ती त्यो आकाश, काठमाडौं : रैका पब्लिकेशन प्रा. लि., पृष्ठ : २१९-२२३ ।

१०. शारदा शर्माको निबन्धकारिता र उनको 'उत्तराधिकार' निबन्धको विवेचना

स्रोत: शर्मा, शारदा (२०६९), अग्निस्पर्श, काठमाडौं : एकता प्रकाशन, पृष्ठ २१४६-१५० ।

११. युवराज नयाँ घरेको निबन्धकारिता र उनको 'अठार हजार जाबो' निबन्धको विवेचना

स्रोत: नयाँ घरे, युवराज (२०६६), एक हातको ताली, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार, पृष्ठ १-११ ।

एकाइ-चार

प्रायोगिक कार्य

निम्नलिखित सामाग्रीबाट आवश्यकता अनुसार पाठ छान्न लगाई विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन गर्न लगाउने र कक्षामा ती पाठमा पाइने विषयवस्तु, प्रस्तुति शिल्प, कला, भाव, समाज, परिवेश, अनुभूति, आशय, अभिव्यञ्जना, कला, सौन्दर्य, विशेषता, भाषा, सन्देश, सार जस्ता निबन्धात्मक तत्वहरूको विवेचना गर्न लगाई समीक्षात्मक विवरण तयार गराउने । साथै विभिन्न प्रकारका निबन्ध रचना गर्न लगाई विद्यार्थीहरूमा अन्तर्निहित सिर्जनात्मक क्षमता प्रस्फुरण गराउने ।

प्रायोगिक कार्यका लागि निम्न लिखित निबन्धकारका निर्दिष्ट निबन्ध

१. श्यामप्रसाद शर्माको 'मेरी आमा' निबन्ध

स्रोत: शर्मा, श्यामप्रसाद (२०५६), मेरी आमा, काठमाडौं: साहित्य सेवा सदन, पृष्ठ : १-१२ ।

२. कृष्णचन्द्रसिंह प्रधानको 'म खाली आफ्नै सृजना हुँ' निबन्ध

स्रोत: प्रधान, कृष्णचन्द्रसिंह (२०५७), वागमतीको हरफ, ललितपुर:साभा प्रकाशन, पृष्ठ: ३५-४३ ३. कमलमणि दीक्षितको 'उखान मिलेन' निबन्ध

स्रोत: शर्मा, तारानाथ (सम्पादक) (२०३९), नेपाली निबन्धका पच्चीस वर्ष, काठमाडौं: नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान, पृष्ठ : ८०-८४ ।

४. मदनमणि दीक्षितको 'मेरी नीलिमा' आत्मकथा

स्रोत: दीक्षित, मदनमणि (२०५०), मेरी नीलिमा, ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ : १-१० ।

५. जगदीश घिमिरेको 'थ्याडबुचे' निबन्ध

स्रोत: घिमिरे, जगदीश (२०६६), स्थान काल पात्र, मन्थली : जगदीश घिमिरे प्रतिष्ठान, पृष्ठ : ३५-३८ ।

६. नरेन्द्रराज पौडेलको 'प्रमुख अतिथि हुनुको आतङ्क' हास्यव्यङ्ग्य

स्रोत: पौडेल, नरेन्द्रराज (२०६४), प्रमुख अतिथि हुनुको आतङ्क, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार, पृष्ठ: २४-३० ।

७. राजेन्द्र सुवेदीको 'म हुँ औँला नकाटिएको एकलव्य' निबन्ध

स्रोत: सुवेदी, राजेन्द्र (२०६५), म हुँ औँला नकाटिएको एकलव्य, काठमाडौं : पाठ्य सामग्री प्रकाशन, पृष्ठ: ४३-५२ ।

८. माधवप्रसाद पोखरेलको 'एक बराबर एक' निबन्ध

स्रोत: पोखरेल, माधवप्रसाद (२०६२), गार्गीको गाँठो, ललितपुर: साभा प्रकाशन, पृष्ठ : ६९-७३ ।

९. प्रतीक ढकालको 'कुमारी दिपायल' संस्मरण

स्रोत: ढकाल, प्रतीक (२०६७), सेती पनि काली पनि (चौथो संस्करण), ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ : १९-२६ ।

१०. निर्मोही व्यासको 'कर्णालीको तरमा' नियात्रा (सेरोफेरो सबै मेरो निबन्ध संग्रहबाट ।

स्रोत : व्यास, निर्मोही (२०६१), सेरोफेरो सबै मेरो, वीरगंज : प्रतीक प्रकाशन, पृष्ठ : २६-३९ ।

११. सुधा त्रिपाठीको 'मेरी बलबल र म' निबन्ध

स्रोत: त्रिपाठी, सुधा (२०५३), जीवनसूत्र र स्वप्नाभास, काठमाडौं : जिजीविषा प्रकाशन, पृष्ठ : ५२-५६ ।

१२. श्रीओम श्रेष्ठ 'रोदन' को 'श्वेत सलाम' निबन्ध

स्रोत : 'रोदन', श्रीओम श्रेष्ठ (२०६९), एक्लो परिचय, ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृष्ठ : १-५ ।

१३. टेकराज पन्तको 'लुप्त हुन लागेको पहिचान' निबन्ध

स्रोत: पन्त, टेकराज (२०६९), अनावरण, महेन्द्रनगर : श्रीमती कमलादेवी पन्त, पृष्ठ: १४५-१४६

प्रमुख सन्दर्भ सामाग्री (सिद्धान्त र विकास प्रक्रियाका लागि)

प्रधान, प्रमोद (२०६६), *नेपाली निबन्धको इतिहास*, काठमाडौं: रत्न पुस्तक भण्डार ।

शर्मा, गोपीकृष्ण (२०४४), *नेपाली निबन्ध परिचय*, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।

सुवेदी, राजेन्द्र (सुवेदी), *स्रष्टा सृष्टि : द्रष्टा दृष्टि (दोस्रो संस्करण)*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

सुवेदी, राजेन्द्र र गौतम, लक्ष्मणप्रसाद (सम्पादन), (२०६९), *रत्न बृहत् नेपाली समालोचना (सैद्धान्तिक खण्ड) र प्रायोगिक खण्ड*, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।

..... (सम्पादन), (२०६९), *रत्न बृहत् नेपाली समालोचना (प्रायोगिक खण्ड)*, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।

पाठ्य वस्तुका लागि सामग्री

कोइराला, विश्वेश्वरप्रसाद (२०५४), *जेल जर्नल*, ललितपुर: जगदम्बा प्रकाशन ।

देवकोटा, लक्ष्मीप्रसाद (२०६७), *लक्ष्मी निबन्ध संग्रह* (साभा प्रकाशनबाट अठारौं पटक प्रकाशित संस्करण), ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

नयाँ घरे, युवराज (२०६६), *एक हातको ताली*, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

प्रधान, हृदयचन्द्रसिंह (२०५०), *जुँगा (तेस्रो संस्करण)*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

भट्ट आनन्ददेवी (२०४९), *केही आत्मपरक निबन्धहरु*, ललितपुर: साभा प्रकाशन ।

भण्डारी, डा.डी.पी. (२०६९), *त्यो धर्ती त्यो आकाश*, काठमाडौं : रैका पब्लिकेशन प्रा.लि. ।

शर्मा, तारानाथ (सम्पादक) (२०३९), *नेपाली निबन्धका पच्चीस वर्ष*, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

शर्मा, शारदा (२०६९), *अग्निस्पर्श*, काठमाडौं : एकता प्रकाशन ।

साभा प्रकाशन (२०५९), *शङ्कर लामिछानेका निबन्ध*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

सुवेदी, राजेन्द्र (सम्पादक) (२०६७), *आधुनिक नेपाली निबन्ध र अन्य विधा (भाग-१)*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

प्रायोगिक कार्यका लागि सामग्री

घिमिरे, जगदीश (२०६६), *स्थान काल पात्र*, मन्थली : जगदीश घिमिरे प्रतिष्ठान ।

ढकाल, प्रतीक (२०६७), *सेती पनि काली पनि (चौथो संस्करण)*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

त्रिपाठी, सुधा (२०५३), *जीवनसूत्र र स्वप्नाभास*, काठमाडौं : जिजीविषा प्रकाशन ।

दीक्षित, मदनमणि (२०५०), *मेरी नीलिमा*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

पन्त, टेकराज (२०६९), *अनावरण*, महेन्द्रनगर : श्रीमती कमलादेवी पन्त ।

पोखरेल, माधवप्रसाद (२०६२), *गार्गीको गाँठो*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

पौडेल, नरेन्द्रराज (२०६४), *प्रमुख अतिथि हुनुको आतङ्क* काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।

प्रधान, कृष्णचन्द्रसिंह (२०५७), *बागमतीको हरफ*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

'रोदन', श्रीओम श्रेष्ठ (२०६९), *एक्लो परिचय*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

व्यास, निर्मोही (२०६९), *सेरोफेरो सबै मेरो*, वीरगंज : प्रतीक प्रकाशन ।

शर्मा, तारानाथ (सम्पादक) (२०३९), *नेपाली निबन्धका पच्चीस वर्ष*, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

शर्मा, श्यामप्रसाद (२०५६), *मेरी आमा*, काठमाडौं : साहित्य सेवा सदन ।

सुवेदी, राजेन्द्र (२०६५), *म हुँ औँला नकाटिएको एकलव्य*, काठमाडौं : पाठ्य सामग्री प्रकाशन ।

XXXXXXX

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
पूर्व आधुनिक नेपाली साहित्यको अध्ययन

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 351

पूर्णाङ्क : १००

सत्र : पाँचौं

उत्तीर्णाङ्क : ४५

तहः स्नातक

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई पूर्वीय काव्य तत्वसँग परिचित गराउने तथा पूर्वीय काव्य सिद्धान्त अन्तर्गतका रस, ध्वनि, अलङ्कार, रीति र वक्रोक्ति सिद्धान्तका आधारभूत मान्यताहरूसँग परिचित गराउनका साथै ती सिद्धान्त प्रयोग गरी नेपाली साहित्यको विश्लेषण गर्ने सिप विकास गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ।

यस पाठ्यांशलाई चार एकाइमा विभाजन गरिएको छ। पहिलो एकाइमा पूर्वीय काव्य तत्व अन्तर्गत काव्य र साहित्य शब्दको अर्थ र परिभाषा, काव्य हेतु र प्रयोजन, शब्द शक्ति तथा काव्यको विधागत वर्गीकरण, दोस्रो एकाइमा रस र ध्वनि सिद्धान्तका आधारभूत मान्यता र तिनको नेपाली साहित्यमा प्रयोग समावेश गरिएको छ। यसै गरी चौथो एकाइमा माथि उल्लेख गरिएका साहित्य सिद्धान्तका आधारमा नेपाली साहित्यका रचनाको विश्लेषणलाई प्रायोगिक कार्यका रूपमा समावेश गरिएको छ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन्:

- (क) पूर्वीय काव्य सिद्धान्तका आधारमा काव्य र साहित्य शब्दको व्युत्पत्ति, अर्थ र परिभाषा गर्ने तथा काव्य हेतु, प्रयोजन र शब्द शक्तिको परिचय दिने र काव्यको वर्गीकरण सम्बन्धी मान्यतासँग परिचित गराउने।
- (ख) रस र ध्वनि सिद्धान्तका आधारभूत मान्यतासँग परिचित गराउने तथा नेपाली साहित्यबाट उदाहरण दिई ती सिद्धान्तको विश्लेषण पद्धति प्रस्तुत गराउने।
- अलङ्कार, रीति र वक्रोक्ति सिद्धान्तका आधारभूत मान्यतासँग परिचित गराउने तथा नेपाली साहित्यबाट उदाहरण दिई ती सिद्धान्तको विश्लेषण पद्धति प्रस्तुत गराउने।
- (घ) पूर्वीय काव्य सिद्धान्तका आधारमा नेपाली साहित्यका विभिन्न विधाको विश्लेषण गर्ने सिप विकास गर्ने।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

१.	<p>एकाइ- एक पूर्व आधुनिक नेपाली साहित्यको पृष्ठभूमि</p> <ol style="list-style-type: none"> १. पूर्व प्रथमिक कालीन पद्यसाहित्यको प्रारूप २. पूर्व प्रथमिक कालीन गद्यसाहित्यको प्रारूप ३. पूर्व प्रथमिक कालीन निम्न लिखित पद्य र गद्यको अध्यायन <p>पूर्व प्राथमिक पद्य (लोक साहित्य)</p> <p>क. पर्व गीत - (गौरा पर्वको अठेवाली गीत)</p> <p>ख. संस्कार गीत- (ब्रतबन्धका बेला गाइने गीत)</p> <p>ग. बडे राजा मलय बम्म</p>
----	--

	<p>पूर्व प्राथमिक गद्य अ. पुण्य मल्लको ताम्रपत्र आ. राजा गगनी राजको यात्रा इ. बाज परीक्षा ४. नेपाली साहित्यको काल विभाजन -(मतमतान्तर समेत) पूर्णाङ्क : ७.५, पाठ घण्टा : १२</p>
	<p>एकाइ - दुई १. नेपाली साहित्यको प्राथमिक काल :- धारा, प्रतिभा र प्रवृत्तिहरू २. प्राथमिक कालका निम्न पद्यहरूको अध्ययन (क) सुवानन्द दास- पृथ्वीनारायण (ख) मधुनाथ पोखरेल - नेपालका वीर सिपाही (ग) भानु भक्त आचार्य - बधू शिक्षा (घ) बसन्त शर्मा - श्री कृष्ण चरित्रका निर्धारित श्लोक ३. प्राथमिक कालका निम्न गद्यहरूको अध्यायन क. शक्ति बल्लभ- हास्य कदम्ब ख.मुन्सीका तीन आहान ग. भवानीदत्त पाण्डे - मुद्रा राक्षस घ. नर बहादुर राना - जङ्ग बहादुरको बेलायत यात्रा ङ. पृथ्वी नारायण शाहको दिव्योपदेशको निर्धारित अंश पूर्णाङ्क : ७.५ र पाठ घण्टा : १२</p>
१.	<p>एकाइ: तिन १. नेपाली साहित्यको माध्यमिक काल: प्रमुख धारा प्रतिभा र प्रवृत्तिहरू २. माध्यमिक कालका निम्न पद्यहरूको अध्ययन क. मोतीराम भट्ट- केही श्लोक ख. लक्ष्मीदत्त पन्त - दुई गजल ग. शम्भु प्रसाद दुर्ल- शकुन्तला नाटकका चौथो अंकका निर्धारित पद्यहरू ३. माध्यमिक कालका निम्न गद्यहरूको अध्ययन क. मोतीराम भट्ट- भानुभक्तको जीवन चरित्र ख. गिरीश बल्लभ- वीर चरित्र ग. पहलमान सिंह स्वार- अटल बहादुर घ. शम्भु प्रसाद दुर्ल - महेन्द्रमल्ली ङ. चक्रपाणिय चालिसे- संक्षिप्त रामायण पूर्णाङ्क : ७.५, पाठ घण्टा : १२</p>
	<p>एकाइ चार : प्रायोगिक कार्य पूर्णाङ्क : ७.५, पाठ घण्टा : १० १. कविता र काव्य कृतिबाट उदाहरण लिई नव रसका विभाव, अनुभाव, व्यभिचारी भाव र स्थायी</p>

	<p>भावको विवेचना गर्ने ।</p> <p>२. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी गणीभूत व्यङ्ग्यको विवेचना गर्ने ।</p> <p>३. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी पाठ्यक्रममा निर्दिष्ट अलङ्कारको विवेचना गर्ने ।</p> <p>४. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी रीति र गुणको विवेचना गर्ने ।</p> <p>५. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी वर्ण र पद वक्रताको विवेचना गर्ने ।</p>
--	--

४. सहायक पाठ्यसामग्री

अधिकारी, हेमाङ्ग राज, पूर्वीय समालोचना सिद्धान्त, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

उपाध्याय, केशव प्रसाद, पूर्वीय साहित्य सिद्धान्त, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

देवकोटा, लक्ष्मी प्रसाद,

पौड्याल, लेखनाथ,

पौड्याल, विष्णु प्रसाद, संस्कृत काव्यशास्त्र, काठमाडौं : भुँडी पुराण प्रकाशन ।

सिग्दाल, सोमनाथ, साहित्य प्रदीप, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय

बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

पूर्वीय साहित्य सिद्धान्त

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 352

सत्र : पाँचौं

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई पूर्वीय काव्य तत्वसँग परिचित गराउने तथा पूर्वीय काव्य सिद्धान्त अन्तर्गतका रस, ध्वनि, अलङ्कार, रीति र वक्रोक्ति सिद्धान्तका आधारभूत मान्यताहरूसँग परिचित गराउनका साथै ती सिद्धान्त प्रयोग गरी नेपाली साहित्यको विश्लेषण गर्ने सिप विकास गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ ।

यस पाठ्यांशलाई चार एकाइमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो एकाइमा पूर्वीय काव्य तत्व अन्तर्गत काव्य र साहित्य शब्दको अर्थ र परिभाषा, काव्य हेतु र प्रयोजन, शब्द शक्ति तथा काव्यको विधागत वर्गीकरण, दोस्रो एकाइमा रस र ध्वनि सिद्धान्तका आधारभूत मान्यता र तिनको नेपाली साहित्यमा प्रयोग समावेश गरिएको छ । यसै गरी चौथो एकाइमा माथि उल्लेख गरिएका साहित्य सिद्धान्तका आधारमा नेपाली साहित्यका रचनाको विश्लेषणलाई प्रायोगिक कार्यका रूपमा समावेश गरिएको छ ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन्:

(क) पूर्वीय काव्य सिद्धान्तका आधारमा काव्य र साहित्य शब्दको व्युत्पत्ति, अर्थ र परिभाषा गर्ने तथा काव्य हेतु, प्रयोजन र शब्द शक्तिको परिचय दिने र काव्यको वर्गीकरण सम्बन्धी मान्यतासँग परिचित गराउने ।

(ख) रस र ध्वनि सिद्धान्तका आधारभूत मान्यतासँग परिचित गराउने तथा नेपाली साहित्यबाट उदाहरण दिई ती सिद्धान्तको विश्लेषण पद्धति प्रस्तुत गर्ने ।

अलङ्कार, रीति र वक्रोक्ति सिद्धान्तका आधारभूत मान्यतासँग परिचित गराउने तथा नेपाली साहित्यबाट उदाहरण दिई ती सिद्धान्तको विश्लेषण पद्धति प्रस्तुत गर्ने ।

(घ) पूर्वीय काव्य सिद्धान्तका आधारमा नेपाली साहित्यका विभिन्न विधाको विश्लेषण गर्ने सप विकास गर्ने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

<ol style="list-style-type: none"> १. काव्य र साहित्य शब्दको व्युत्पत्ति र अर्थ प्रस्तुत गर्ने । २. प्रमुख काव्य परिभाषाको समीक्षा गर्ने । ३. काव्य हेतु र प्रयोजन सम्बन्धी मान्यता प्रस्तुत गर्ने । ४. शब्दशक्तिको सोदाहरण परिचय दिने । ५. विधागत वर्गीकरण सम्बन्धी प्रमुख मान्यताको परिचय दिने । 	<p>एकाइ-एक : पूर्वीय काव्य तत्व र विधागत वर्गीकरण पूर्णाङ्क : ७.५, पाठ घण्टा : १२</p> <ol style="list-style-type: none"> १. काव्य र साहित्य शब्दको व्युत्पत्ति र अर्थ । २. भामह, बामन, कुन्तक, आनन्दबर्धन, मम्मट, जगन्नाथका काव्य परिभाषाको समीक्षा । ३. काव्य हेतु (प्रतिभा, व्युत्पत्ति र अभ्यास) र काव्य प्रयोजन ४. शब्द शक्ति : अभिधा, लक्षणा र व्यञ्जनाको सोदाहरण परिचय । ५. काव्यको विधागत वर्गीकरण (भामह र विश्वनाथका वर्गीकरण मात्र) ।
<ol style="list-style-type: none"> १. काव्यको आत्माका रूपमा रसको चिनारी दिने । २. रस सामाग्रीका रूपमा विभाव, अनुभाव र व्यभिचारी भावको परिचय दिने । ३. रस निष्पत्तिको अभिव्यक्ति वादी व्याख्या गरी साधारणीकरणको अभिप्राय प्रस्तुत गर्ने ४. नव रसको लक्षण र उदाहरण दिने । ५. काव्यको आत्माका रूपमा ध्वनिको परिचय दिने । ६. वस्तु ध्वनि, अलङ्कार ध्वनि र रस ध्वनिको परिचय । ७. गुणीभूत व्यङ्ग्यको लक्षण र उदाहरण दिने 	<p>एकाइ-दुई : रस र ध्वनि सिद्धान्तको सोदाहरण परिचय पूर्णाङ्क : ७.५ र पाठ घण्टा : १२</p> <ol style="list-style-type: none"> १. काव्यको आत्माका रूपमा रसको चिनारी । २. रस सामग्री : विभाव, अनुभाव र व्यभिचारी भावको परिचय । ३. रस निष्पत्तिको अभिव्यक्ति वादी व्याख्या र साधारणीकरण ४. नव रसको लक्षण र उदाहरण । ५. काव्यको आत्माका रूपमा ध्वनिको परिचय । ६. ध्वनिका प्रकार : वस्तु ध्वनि, अलङ्कार ध्वनि र रस ध्वनिको परिचय । ७. गुणीभूत व्यङ्ग्यको लक्षण र उदाहरण
<ol style="list-style-type: none"> १. काव्यको आत्माका रूपमा अलङ्कारको परिचय दिने । २. शब्दालङ्कारको परिचय दिई वृत्त्यानुप्रास, अन्त्यानुप्रास र यमकका लक्षण र उदाहरण दिने । ३. अर्थालङ्कारको परिचय दिई उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपक र दृष्टान्त, अतिशयोक्ति र स्वाभावोक्ति अलङ्कारको लक्षण र उदाहरण दिने । ४. काव्यको आत्माका रूपमा रीतिको परिचय दिने । ५. वैदर्भी, पाञ्चाली, गौडी रीतिको लक्षण र उदाहरण दिने । ६. माधुर्य, प्रसाद र ओज गुणको लक्षण र उदाहरण दिने । ७. काव्यको आत्माका रूपमा वक्रोक्तिको परिचय दिने । 	<p>एकाइ-तिन : अलङ्कार, रीति र वक्रोक्ति सिद्धान्त पूर्णाङ्क : ७.५, पाठ घण्टा : १२</p> <ol style="list-style-type: none"> १. काव्यको आत्माका रूपमा अलङ्कारको परिचय । २. प्रमुख शब्दालङ्कारको परिचय : वृत्त्यानुप्रास, अन्त्यानुप्रास र यमकका लक्षण र उदाहरण । ३. प्रमुख अर्थालङ्कारको सोदाहरण परिचय : उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपक र दृष्टान्त, अतिशयोक्ति र स्वाभावोक्ति । ४. काव्यको आत्माका रूपमा रीतिको परिचय । ५. वैदर्भी, पाञ्चाली, गौडी रीतिको लक्षण र उदाहरण । ६. माधुर्य, प्रसाद र ओज गुणको लक्षण र उदाहरण ७. काव्यको आत्माका रूपमा वक्रोक्तिको परिचय । ८. वर्ण वक्रता र पद वक्रताको लक्षण र उदाहरण

<p>८. वर्ग वक्रता र पद वक्रताको लक्षण र उदाहरण दिने ।</p>	<p>एकाइ चार : प्रायोगिक कार्य पूर्णङ्क : ७.५, पाठ घण्टा : १०</p> <p>१. कविता र काव्य कृतिबाट उदाहरण लिई नव रसका विभाव, अनुभाव, व्यभिचारी भाव र स्थायी भावको विवेचना गर्ने ।</p> <p>२. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी गणीभूत व्यङ्ग्यको विवेचना गर्ने ।</p> <p>३. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी पाठ्यक्रममा निर्दिष्ट अलङ्कारको विवेचना गर्ने ।</p> <p>४. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी रीति र गुणको विवेचना गर्ने ।</p> <p>५. कविता र काव्य कृतिबाट नमूना छनोट गरी वर्ण र पद वक्रताको विवेचना गर्ने ।</p>
---	--

४. सहायक पाठ्यसामग्री

अधिकारी, हेमाङ्ग राज, पूर्वीय समालोचना सिद्धान्त, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

उपाध्याय, केशव प्रसाद, पूर्वीय साहित्य सिद्धान्त, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

देवकोटा, लक्ष्मी प्रसाद,

पौड्याल, लेखनाथ,

पौड्याल, विष्णु प्रसाद, संस्कृत काव्यशास्त्र, काठमाडौं : भुँडी पुराण प्रकाशन ।

सिग्दाल, सोमनाथ, साहित्य प्रदीप, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

XXXXXXXXXX

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय

बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख वाद र प्रणाली

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 361

सत्र : छैटौं

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई पाश्चात्य समालोचनाका प्रमुखवाद तथा प्रणाली (पद्धति)हरूको सैद्धान्तिक ज्ञान दिई तत्सम्बन्धी प्रायोगिक कार्यको अभ्यास गराउने उद्देश्य राखेको छ । यस पाठ्यांशलाई निम्नलिखित तिनओटा एकाइमा विभाजन गरिएको छ :

(क) एकाइ : एक - पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख वाद

- (ख) एकाइ : दुई- पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख प्रणाली
(ग) एकाइ : तिन - प्रायोगिक कार्य

२. सामान्य उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यसप्रकार छन् :

- पाश्चात्य वादहरूका बारेमा आधारभूत सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने
- पाश्चात्य समालोचना प्रणालीहरूका बारेमा आधारभूत ज्ञान प्राप्त गर्ने
- कृति/सृजनामा अन्तरनिहित वादहरूको पहिचान गरी विवेचना गर्ने
- निर्धारित समालोचना प्रणालीहरूका आधारमा नेपाली समालोचनाको पहिचान गर्ने
- वाद तथा प्रणालीहरूका केन्द्रीयतामा कृति/रचनाको सामान्य विवेचना गर्ने आदि ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
<p>१. पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख वाद (परिष्कारवाद तथा नवपरिष्कारवाद, स्वच्छन्दतावाद, यथार्थवाद, प्रकृतवाद, अस्तित्ववाद, अतियथार्थवाद, विम्बवाद संरचनावाद र उत्तरआधुनिकतावाद) को परिचय दिने,</p> <p>२. उपर्युक्त वादहरूको विकासक्रमको जानकारी दिने,</p> <p>३. उपर्युक्त वादहरूका आधारभूत मान्यताहरूको पहिचान गर्ने</p> <p>४. उपर्युक्त वादहरूका प्राप्ति र सीमाहरू जानकारी गर्ने,</p>	<p>एकाइ-एक : पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख वाद</p> <p>पूर्णाङ्क : १२ पाठ्य घण्टा : १८</p> <p>१. परिष्कारवाद र नवपरिष्कारवाद : (परिचय, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>२. स्वच्छन्दतावाद : (परिचय, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>३. यथार्थवाद र प्रकृत वाद: (परिचय, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>४. अतियथार्थ वाद र अस्तित्ववाद : (परिचय, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>८. उत्तरआधुनिकता वाद : (परिचय, बहुलवादी अवधारणाका रूपमा यसको परिचय, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>स्रोत : त्रिपाठी, २०४८ सम्बद्ध अंश, जोशी, २०६६ सम्बद्ध अंश, शर्मा र लुइटेल्, २०६२ सम्बद्ध अंश, गौतम, २०७०, सम्बद्ध अंश, अधिकारी, २०७१- सम्बद्ध अंशमात्र</p>
<p>१. पाश्चात्य साहित्य समालोचनाका प्रमुख प्रणाली (नीतिपरक समालोचना, समाजपरक समालोचना, मनोविज्ञानपरक समालोचना, रूपपरक समालोचना, शैलीवैज्ञानिक समालोचना) को सैद्धान्तिक परिचय दिने,</p> <p>२. उपर्युक्त प्रणालीहरूको विकासक्रमको जानकारी दिने</p> <p>३. उपर्युक्त प्रणालीहरूका आधारभूत मान्यताहरू बतउने</p> <p>४. उपर्युक्त प्रणालीहरूका प्राप्ति र सीमाहरू जानकारी गर्ने,</p>	<p>एकाइ-दुई : पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख प्रणाली</p> <p>पूर्णाङ्क : १० पाठ्यघण्टा : १५</p> <p>१. नीतिपरक समालोचना प्रणाली (परिचय र आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>२. समाजपरक समालोचना प्रणाली : (परिचय : मार्क्सवादी र गैरमार्क्सवादी धाराको उल्लेख सहित, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>३. मनोविज्ञानपरक समालोचना प्रणाली : (परिचय : फ्रायड, एडलर र युङ्गका मनोविज्ञान सम्बन्धी धारणाको उल्लेख सहित, आधारभूत मान्यता, प्राप्ति र सीमा)</p> <p>४. रूपपरक समालोचना प्रणाली : (परिचय : रूसी रूपवाद, चेकसंरचनावाद र फ्रान्सेली कृतिपरक समालोचनाको उल्लेख</p>

	<p>सहित, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>५. भाषा वैज्ञानिक समालोचना प्रणाली : (परिचय : भाषाविज्ञान र साहित्यशास्त्रको सम्बन्ध सहित, आधारभूत मान्यता, शक्ति र सीमा)</p> <p>(एकाइ १ र २ शिक्षण गर्नुपूर्व विद्यार्थीहरूलाई दिइएका स्रोत सन्दर्भहरूका सम्बद्ध अंश पढी केही अवधारणात्मक संज्ञान बनाएर आउन निर्देशन दिने)</p>
<p>१. निर्धारित वादहरूलाई सृजना वा कृतिका केन्द्रीयतामा रहेर सम्बद्ध वादहरू तिनमा कसरी घटित हुन्छन् भन्ने जानकारी प्राप्त गर्ने र तिनको विवेचना गर्ने</p> <p>२. निर्धारित समालोचना प्रणालीहरूलाई नमूनामा दिइएका नेपाली समालोचनाका केन्द्रीयतामा रहेर ती समालोचनाका पद्धति पहिल्याउने र त्यस आधारमा निर्धारित रचनाको विश्लेषण गर्ने</p> <p>३. निर्धारित वाद तथा प्रणालीका आधारमा कुनै पनि उपर्युक्त रचना वा कृतिको व्याख्या विश्लेषण गर्ने सिपको विकास गर्ने ।</p>	<p>एकाइ-तिन प्रायोगिक कार्य वादहरूको प्रायोगिक कार्य</p> <p>पूर्णाङ्क-८, पाठघण्टा-१२</p> <p>(निम्नलिखित सृजना/कृतिका केन्द्रीयतामा रहेर सम्बद्ध वादहरू ती सृजना/कृतिका कसरी घटित हुन्छन् भन्ने कुरा व्याख्यान, छलफल र विमर्श गरी प्रायोगिक अभ्यास गर्ने गराउने)</p> <p>१. परिष्कारवादका लागि- लेखनाथ पौड्यालको 'शिवपञ्चाशिका' कविताको सुरूका १०श्लोक स्रोत : पौड्याल, लेखनाथ, लालित्य, भाग-१, ललितपुर : साभा प्रकाशन, २०५० पृ. १२-२४ ।</p> <p>२. स्वच्छन्दतावादका लागि- लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाको 'ज्वरशमना प्रकृति' कविता स्रोत : देवकोटा, लक्ष्मीप्रसाद, लक्ष्मी कवितासङ्ग्रह ललितपुर : साभा प्रकाशन, २०४७, पृ. १७२-१७७ ।</p> <p>३. यथार्थवादका लागि - विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाको रमेश विकलको 'लाहुरी भैंसी' कथा स्रोत : अर्याल, भैरव, सम्पा. साभा कथा, ललितपुर : साभा प्रकाशन, पृ. ७५-८१ र १७७-१८९</p> <p>४. प्रकृतवादका लागि - गोविन्द गोठालेको पल्लो घरको भ्याल उपन्यासको कुनै अंश स्रोत : गोठाले, गोविन्द, माइत घर, ललितपुर : साभा प्रकाशन</p> <p>५. अस्तित्ववादका लागि - विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाको 'तिनघुम्ती' उपन्यासका आवश्यक अंश स्रोत : कोइराला, विश्वेश्वरप्रसाद, तिनघुम्ती, ललितपुर : साभा प्रकाशन</p> <p>६. अतियथार्थवादका लागि - भाउपन्थीको 'मर्यादाहीन कथा' स्रोत : प्रधान, प्रमोद, सम्पा. नेपाली यौनकथा, विराटनगर : वाणी प्रकाशन, २०५४, पृ. ९०-९२</p> <p>८. संरचनावादका लागि- भूपी शेरचनको 'हामी' कविता, स्रोत : शेरचन, भूपी, घुम्ने मेचमाथि अन्धो मान्छे, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।</p> <p>९. उत्तरआधुनिकतावादका लागि- इन्द्रबहादुर राईको 'कठपुतलीको मन' कथा, स्रोत : भण्डारी, राजेन्द्र र वत्सगोपाल, लीलालेखन : वार्ता र अन्तर्वार्ता, सिक्किम: जनपथ प्रकाशन, सन् १९९७ ।</p>
	<p>समालोचना प्रणालीहरूको प्रायोगिक कार्य</p>

<p>१. निर्धारित समालोचना प्रवृत्तिहरूका आधारमा कक्षा प्रस्तुति गर्ने,</p> <p>२. निर्धारित समालोचना प्रवृत्तिहरूका आधारमा सामूहिक प्रस्तुति गर्ने</p> <p>३. निर्धारित समालोचना प्रवृत्तिहरूका आधारमा अध्ययनपत्र तयार गर्ने</p>	<p>१. नीतिपरक समालोचना प्रणालीका लागि यदुनाथ खनालको 'सुक्तिसिन्धुको मूल्याङ्कनको खोजमा' समालोचना स्रोत : खनाल, यदुनाथ, यदुनाथ खनालका समालोचना, सम्पा. डिल्लीराम मिश्र, काठमाडौं : नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान, २०६८ ।</p> <p>२. समाजपरक समालोचना प्रणालीका लागि- कृष्णचन्द्र सिंह प्रधानको 'नेपाली उपन्यास र उपन्यासकार' पुस्तकको 'सामाजिक यथार्थवाद, र नेपाली उपन्यास' शीर्षक मात्र, स्रोत : प्रधान, कृष्णचन्द्रसिंह, नेपाली उपन्यास र उपन्यासकार, ललितपुर : साभा प्रकाशन, २०५२, पृ. ९७-१२५ ।</p> <p>३. मनोविज्ञानपरक समालोचना प्रणालीका लागि- मुरारिप्रसाद रेग्मीको 'यमपुरीको महल: उत्तरआधुनिक मनोविश्लेषणात्मक समालोचना', स्रोत : रेग्मी, मुरारिप्रसाद, उत्तरआधुनिक मनोविश्लेषणात्मक समालोचना, भृकुटी, (१/३, २०६५) पृ. ७-१६ ।</p> <p>४. रूपपरक समालोचना प्रणालीका लागि- मोहनराज शर्माको 'कृतिपरक समालोचना : पाठपरक अध्ययन' समालोचना मात्र स्रोत : शर्मा, मोहनराज, आधुनिक तथा उत्तरआधुनिक पाठक मैत्री समालोचना, काठमाडौं : क्वेस्ट पब्लिकेसन, २०६६ ।</p> <p>५. शैलीवैज्ञानिक समालोचनाका लागि- मोहनराज शर्माको 'उपन्यास : कट्टेल सरको चोटपटक : शैलीवैज्ञानिक आलोचना' समालोचना स्रोत : शर्मा, मोहनराज, शैलीविज्ञान, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान, २०४८ ।</p>
---	--

४. प्रमुख सन्दर्भ सामग्री

जोशी, कुमारबहादुर, **पाश्चात्य साहित्यका प्रमुख वाद**, पाँचौ संस्करण, ललितपुर : साभा प्रकाशन, २०६६ ।
गौतम, लक्ष्मणप्रसाद, **नेपाली साहित्यमा उत्तरआधुनिक समालोचना**, दोस्रो संस्करण, काठमाडौं : ओरिएन्टल पब्लिकेसन, २०७० ।
त्रिपाठी, वासुदेव, **पाश्चात्य साहित्यको सैद्धान्तिक परम्परा-भाग-२**, ललितपुर : साभा प्रकाशन, २०४८ ।
शर्मा, मोहनराज र खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्, **पूर्वीय र पाश्चात्य साहित्यसिद्धान्त**, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार, २०६२ ।

प्रायोगिक कार्यका लागि सामग्री

माथि स्रोतका उल्लेख गरिएका सामग्रीहरू प्रयोग गर्ने ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
ऐतिहासिक भाषा विज्ञान र नेपाली भाषा

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 362

सत्र : छैटौं

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई ऐतिहासिक भाषा विज्ञानका प्रमुख विधिको बारेमा जानकारी दिने, भाषिक परिवर्तनका विविध पक्षसँग र नेपाली भाषाको विकास प्रक्रियासँग परिचित गराउने छ ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन् :

- क. ऐतिहासिक भाषा विज्ञानका प्रमुख विधिको सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने ।
- ख. भाषामा हुने ध्वनि परिवर्तन र अर्थ परिवर्तनका प्रमुख प्रक्रियासँग परिचित गराउने,
- ग. संसारका प्रमुख भाषा परिवारको जानकारी दिई संस्कृत, प्राकृत र अपभ्रंश भाषाको विकास क्रमसँग परिचित गराउने,
- घ. नेपाली भाषाका प्राचीन, मध्यकालीन र आधुनिक चरणका विभिन्न पक्षको बोध गराउने ।
- ङ. प्रायोगिक कार्यलाई महत्त्व दिई भाषिक परिवर्तन र नेपाली भाषाको विकास प्रक्रियाको विश्लेषण गर्ने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
१. प्राचीन लिखित पाठको अध्ययनमा आइ पर्ने समस्याको जानकारी प्राप्त गर्न, २. दुई वा दुईभन्दा बढी भाषाको तुलनात्मक अध्ययनका पद्धतिको जानकारी प्राप्त गर्न, ३. प्राचीन लेख्य सामग्री नपाइने भाषाको पुर्निर्माण पद्धतिको जानकारी प्राप्त गर्न,	एकाइ- एक : ऐतिहासिक भाषा विज्ञानका पद्धति पूर्णाङ्क-५ र पाठ घण्टा-७ १. पाठालोचन पद्धति २. तुलनात्मक पद्धति ३. पुर्निर्माण पद्धति
१. समीभवन, विषमीभवन, विपर्यास र लोप प्रक्रियाको पहिचान गर्न, २. अर्थ विस्तार, अर्थ सङ्कोच र अर्थ चालको पहिचान गर्न, ३. सादृश्य र आगमन प्रक्रियाको पहिचान गर्न ।	एकाइ- भाषिक परिवर्तनका प्रमुख प्रवृत्ति पूर्णाङ्क-१० र पाठ घण्टा-१५ १. ध्वनि परिवर्तन : समीभवन, विषमीभवन, विपर्यास र लोप २. अर्थ परिवर्तन : अर्थ विस्तार, अर्थ सङ्कोच र अर्थ चाल ३. व्याकरणिक परिवर्तन : सादृश्य र आगमन
१. संसारका प्रमुख भाषा परिवारको नाम र तिनको विस्तार क्षेत्र बताउन २. भारोपेली परिवारका शाखाहरूको नाम र विस्तार क्षेत्र बताउन, ४. संस्कृत, प्राकृत र अपभ्रंश भाषाहरूको विकास प्रक्रिया देखाउन, ५. प्राकृत र अपभ्रंश भाषासँग नेपाली भाषाको सम्बन्ध प्रस्ट्याउन	एकाइ-तिन : भाषा परिवार नेपाली भाषा पूर्णाङ्क-१०, पाठघण्टा-१५ १. संसारका प्रमुख भाषा परिवार (प्रमुख भाषा परिवार र तिनको विस्तार क्षेत्र मात्र) २. भारोपेली परिवारका शाखाहरू ४. संस्कृत, प्राकृत र अपभ्रंश भाषाहरूको विकास ५. प्राकृत र अपभ्रंश भाषासँग नेपाली भाषाको सम्बन्ध
१. प्राचीन नेपाली भाषाको समयावधि, प्रयोग क्षेत्र र उपलब्ध सामग्रीका बारेमा बताउने २. मध्यकालीन नेपालीको समयावधि, प्रयोग क्षेत्र र उपलब्ध सामग्रीका बारेमा बताउने ३. आधुनिक नेपालीको समयावधि, प्रयोग क्षेत्र र उपलब्ध सामग्रीका बारेमा बताउने	एकाइ चार : नेपाली भाषाको उद्भव र विकास प्रक्रिया पूर्णाङ्क ५, पाठघण्टा ८ १. प्राचीन नेपाली : समयावधि, प्रयोग क्षेत्र र उपलब्ध सामग्री २. मध्यकालीन नेपाली : समयावधि, प्रयोग क्षेत्र र उपलब्ध सामग्री ३. आधुनिक नेपाली : समयावधि, प्रयोग क्षेत्र र उपलब्ध सामग्री

<p>१. निर्धारित विषय वा शीर्षकमा कक्षा प्रस्तुति गर्ने, २. निर्धारित विषय वा शीर्षकमा सामूहिक प्रस्तुति गर्ने ३. निर्धारित विषय वा शीर्षकमा अध्ययनपत्र तयार गर्ने</p>	<p>एकाइ- पाँच : प्रायोगिक कार्य पूर्णाङ्क-८, पाठघण्टा-१२</p> <p>१. प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपाली अभिलेखको पाठालोचन २. नेपाली भाषाका क्षेत्रीय भाषिकाहरूका सहजात शब्द र वाक्य रचनाको तुलना ३. प्राचीन नेपाली शब्दबाट अपभ्रंश कालीन भाषिक रूपको पुनर्निर्माण ४. नेपाली भाषामा पाइने ध्वनि परिवर्तन र अर्थ परिवर्तन प्रक्रियाको विश्लेषण ५. नेपाली भाषाको प्राकृत र अपभ्रंश भाषासँगको सम्बन्धमा आधारित मत मतान्तरहरूको समीक्षा ६. नेपाली भाषाका विभिन्न चरणका भाषिक रूपको तुलना</p>
---	--

४. सहायक पुस्तक तथा सन्दर्भ सामग्री

अधिकारी, सूर्यमणि (२०५६), *नेपाली भाषाको इतिहास*, काठमाडौं : भुँडी पुराण प्रकाशन ।
 आचार्य, ब्रतराज (२०४८), *हाम्रो भाषा*, द्वितीय संस्करण, काठमाडौं : स्वयम् ।
 गिरी, जीवेन्द्रदेव (२०६३), *भाषा विज्ञान*, भाषा र भाषिका, काठमाडौं : एकता बुक्स ।
 गौतम, देवीप्रसाद (२०४९), *नेपाली भाषा परिचय*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
 तिमल्सिना, मोहनप्रसाद (२०६७), *भाषिक कालको विश्लेषण*, काठमाडौं : रीता तिमल्सिना ।
 पन्त, जयराज (सम्पादक) (२०६५), *लोकायन* (वर्ष-१, अङ्क-१), काठमाडौं : नेपाल सांस्कृतिक प्रतिष्ठान ।
 पन्त, देवकान्त (सम्पादक) (२०३२), *डोटेली लोकसाहित्य : एक अध्ययन*, काठमाडौं : नेपाल तथा एसियाली अध्ययन संस्थान ।
 बन्धु, चूडामणि (२०३६), *नेपाली भाषाको उत्पत्ति* तृतीय संस्करण, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
 वस्ती, शरच्चन्द्र (२०६९), *हाम्रो भाषा*, तेस्रो संस्करण काठमाडौं : नेपाल पत्रकार महासंघ ।
 शर्मा, मोहनराज र कृष्णहरि बराल (२०५२), *भाषा विज्ञान र नेपाली भाषा*, द्वितीय संस्करण, काठमाडौं : नवीन प्रकाशन ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
 मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
 बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
 नेपाली समालोचना

पाठ्यांशको सङ्केत : **NEP 471**

सत्र : सातौं
 तह : स्नातक

पूर्णाङ्क : १००
 उत्तीर्णाङ्क : ४५
 जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई समालोचनाको सामान्य सैद्धान्तिक ज्ञान दिई नेपाली समालोचनाको विकासप्रक्रियाका बारेमा जानकारी दिने र प्रमुख नेपाली समालोचकहरूको प्रवृत्तिगत परिचय दिने उद्देश्य राखेको छ । यस पाठ्यांशलाई निम्नलिखित चारओटा एकाइहरूमा विभाजन गरिएको छ :

- (क) एकाइ : एक - समालोचनाको सैद्धान्तिक स्वरूप
 (ख) एकाइ : दुई- नेपाली समालोचनाको विकास प्रक्रिया र प्रमुख प्रवृत्ति
 (ग) एकाइ : तिन - नेपालीका प्रमुख समालोचक
 (घ) एकाइ : चार - प्रायोगिक कार्य

२. सामान्य उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यसप्रकार छन् :

- क. समालोचनाको आधारभूत सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने,
 ख. नेपाली समालोचनाको विकासप्रक्रियाका प्रमुख चरणहरूको पहिचान गर्ने,
 ग. नेपाली समालोचनाका प्रमुख प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने,
 घ. प्रमुख समालोचकका प्रवृत्तिगत योगदानको समीक्षा गर्ने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
<p>१. समालोचना शब्दको व्युत्पत्ति गरी अर्थ र परिभाषा बताउने, २. समालोचनाका आधारभूत तत्त्वहरूका बारेमा जानकारी प्राप्त गर्ने ३. समालोचनाका प्रमुख विधि र प्रकारहरूका बारेमा बताउने,</p>	<p>एकाइ-एक : नेपाली समालोचनाका सैद्धान्तिक पर्याधार पूर्णाङ्क : ५ पाठ्य घण्टा : ६</p> <p>१. नेपाली समालोचनाका सैद्धान्तिक स्रोत २. काव्यशास्त्र र समालोचना शब्दको व्युत्पत्ति, अर्थ र परिभाषा ३. समालोचनाका आधारभूत तत्त्व (.... मात्र) ४. समालोचनाका विधि र प्रकार (...)</p>
<p>१. नेपाली समालोचनाको पृष्ठभूमि बताउने २. आधुनिक नेपाली समालोचनाको विकासप्रक्रियाको चरण विभाजन गरी प्रत्येक चरणका प्रमुख समालोचक र तिनका प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने</p>	<p>एकाइ-दुई : नेपाली समालोचनाको विकास प्रक्रिया र प्रमुख प्रवृत्ति पूर्णाङ्क : ७ पाठ्यघण्टा : ९</p> <p>१. नेपाली समालोचनाको पृष्ठभूमि र प्रवर्तन २. आधुनिक नेपाली समालोचनाको विकास प्रक्रिया र चरण विभाजन (प्रत्येक चरणका प्रमुख समालोचक, तिनका प्रतिनिधि मूलक समालोचना कृतिको उल्लेख सहित) २. आधुनिक नेपाली समालोचनाका धारा र प्रमुख प्रवृत्ति</p>
<p>१. आधुनिक नेपाली समालोचनाको प्रवर्तनको सन्दर्भ बताई निर्धारित समालोचकहरूका प्रवृत्तिहरूबारे जानकारी प्राप्त गर्ने २. खोजअन्वेषणपरक र सङ्कलन सम्पादनपरक नेपाली समालोचनाको विवेचना गरी निर्धारित समालोचकका प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने ३. नेपालीमा सैद्धान्तिक समालोचना परम्पराको सर्वेक्षण गरी निर्धारित समालोचकका प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने । ४. नेपालीमा साहित्येतिहासपरक समालोचना परम्पराको चर्चा गरी निर्धारित समालोचकका प्रवृत्तिको व्याख्या गर्ने ५. नेपालीमा विधापरक समालोचना परम्पराको चर्चा गरी निर्धारित समालोचकका प्रवृत्ति बताउने,</p>	<p>एकाइ-तिन नेपालीका प्रमुख समालोचक र तिनको योगदान पूर्णाङ्क-१०, पाठघण्टा-१८</p> <p>१. सूर्यविक्रम ज्ञवाली तथा रामकृष्ण शर्माका समालोचना प्रवृत्ति र आधुनिक नेपाली समालोचनाको प्रवर्तनमा तिनको योगदान २. बाबुराम आचार्य तथा ईश्वर बरालका समालोचना प्रवृत्ति र नेपालीमा खोज अन्वेषणपरक तथा सङ्कलन सम्पादन परम्परामा तिनको योगदान ३. यदुनाथ खनाल तथा रामकृष्ण शर्माका समालोचना प्रवृत्ति र नेपालीमा सैद्धान्तिक समालोचना परम्परा तिनको योगदान ४. यज्ञराज सत्याल तथा तारानाथ शर्माका प्रवृत्ति र नेपाली साहित्येतिहासपरक समालोचना परम्परामा तिनको योगदान ५. कृष्णचन्द्रसिंह प्रधान, वासुदेव त्रिपाठी, केशवप्रसाद</p>

<p>६. नेपालीमा प्रगतिवादी समालोचना परम्पराको सर्वेक्षण गरी निर्धारित समालोचकका प्रवृत्तिका विवेचना गर्ने,</p> <p>७. नेपालीमा मनोविज्ञानपरक समालोचना परम्पराको चर्चा गरी निर्धारित समालोचकका प्रवृत्तिको व्याख्या गर्ने</p> <p>८. नेपाली शैलीवैज्ञानिक समालोचनाको चर्चा गरी निर्धारित समालोचकका प्रवृत्तिको विवेचना गर्ने</p> <p>९. उत्तरआधुनिक/उत्तरवर्ती नेपाली समालोचनाको सर्वेक्षण गर्ने ।</p>	<p>उपाध्याय, र दयाराम श्रेष्ठका समालोचना प्रवृत्ति र नेपालीमा विधापरक समालोचना परम्परामा तिनको योगदान</p> <p>६. गोविन्द भट्ट तथा आनन्देव भट्टका समालोचना प्रवृत्ति र नेपालीमा प्रगतिवादी समालोचना परम्परामा तिनको योगदान</p> <p>७. मुरारिप्रसाद रेग्मीका समालोचना प्रवृत्ति र नेपालीमा मनोविज्ञानपरक समालोचना परम्परामा तिनको योगदान</p> <p>८. मोहनराज शर्माका समालोचना प्रवृत्ति र नेपालीमा भाषाशास्त्रीय समालोचना परम्परामा तिनको योगदान</p> <p>९. उत्तरआधुनिक/उत्तरवर्ती नेपाली समालोचनाको सर्वेक्षण</p>
<p>१. निर्धारित समालोचना प्रवृत्तिहरूका आधारमा कक्षा प्रस्तुति गर्ने,</p> <p>२. निर्धारित समालोचना प्रवृत्तिहरूका आधारमा सामूहिक प्रस्तुति गर्ने</p> <p>३. निर्धारित समालोचना प्रवृत्तिहरूका आधारमा अध्ययनपत्र तयार गर्ने</p>	<p>एकाइ - चार प्रायोगिक कार्य</p> <p>पूर्णाङ्क : ८</p> <p>पाठ्यघण्टा : १२</p> <p>१. खोज अन्वेषणपरक समालोचना, सैद्धान्तिक समालोचना, साहित्येतिहास परक समालोचना, विधापरक समालोचना, प्रगतिवादी समालोचना, मनोविज्ञानपरक समालोचना, शैलीवैज्ञानिक समालोचना र उत्तरवर्ती उत्तरआधुनिक प्रवृत्तिका समालोचना परम्पराको सर्वेक्षण र यी प्रवृत्तिका आधारमा कुनै रचनाको विश्लेषण</p> <p>२. उपर्युक्त प्रवृत्तिहरूमा केन्द्रित भई कक्षा प्रस्तुति</p> <p>३. उपर्युक्त प्रवृत्तिहरूमा केन्द्रित भई सामूहिक प्रस्तुति</p> <p>४. उपर्युक्त प्रवृत्तिहरूमा केन्द्रित भई अध्ययन पत्रको प्रस्तुति</p> <p>टिप्पणी : उपर्युक्त प्रवृत्तिहरूमा केन्द्रित शीर्षक बनाई शिक्षकले विद्यार्थीलाई दिने र त्यसैमा आधृत भएर प्रायोगिक कार्य गराउने ।</p>

५. प्रमुख सन्दर्भ सामग्री

कँडेल, घनश्याम, नेपाली समालोचना, ललितपुर : साभा प्रकाशन, २०५६ ।

गौतम, लक्ष्मणप्रसाद, नेपाली साहित्यमा उत्तरआधुनिक समालोचना, दोस्रो संस्करण, काठमाडौं : ओरिएन्टल पब्लिकेसन, २०७० ।

सुवेदी राजेन्द्र, नेपाली समालोचना : परम्परा र प्रवृत्ति, दोस्रो संस्करण: काठमाडौं : पाठ्यसामग्री प्रकाशन, २०६८।

प्रायोगिक कार्यका लागि सामग्री

माथि सन्दर्भ सामग्रीका उल्लेख गरिएका र स्रोतमा उल्लेख गरिएका समग्री प्रयोग गर्ने,

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय

बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

पत्रकारिताको परिचय र प्रयोग

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 472

सत्र : सातौं

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

प्रस्तुत पाठ्यांश दश जोड दुई वा सो सरहको तह उत्तीर्ण गरी मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय तर्फ चार बर्से स्नातक कार्यक्रम अन्तर्गत मुख्य विषय 'नेपाली'मा विशिष्टीकरण गर्न चाहने विद्यार्थीहरूका लागि तयार पारिएको हो । यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई सामान्य तथा साहित्यिक पत्रकारितासँग परिचित गराउने छ । सातौं सेमेस्टरका लागि तयार पारिएको यस पाठ्यांशलाई चार एकाइमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो एकाइमा पत्रकारिताको सामान्य परिचय समावेश गरिएको छ भने दोस्रो एकाइमा साहित्यिक पत्रकारिताको परिचय र नेपालमा साहित्यिक पत्रकारिताको विकासक्रम समावेश गरिएको छ र तेस्रो एकाइमा वर्ण विन्यास, वाक्य गठन तथा छपाइ शुद्धिसम्बद्ध जानकारी समावेश गरिएको छ । यसै गरी चौथो एकाइमा प्रायोगिक कार्य राखिएको छ, जसमा पहिला तिन एकाइमा अध्ययन गरिएको सैद्धान्तिक ज्ञानका आधारमा दैनिक पत्रिकामा समाचार लेख्ने अभ्यास गराउनुका साथै दैनिक तथा साप्ताहिक पत्रिकाका साहित्यिक स्तम्भमा साहित्यिक रचना प्रकाशनको अभ्यास गराउने र कम्तीमा एउटा साहित्यिक पत्रिकाको नमुना अड्क प्रकाशन गर्न लगाई विद्यार्थीले प्राप्त गरेको पत्रकारिता सम्बन्धी ज्ञानलाई प्रयोग गर्न लगाई निजको क्षमता अभिवृद्धि गराउने कार्य समावेश गरिएको छ ।

२. साधारण उद्देश्य

यस पाठ्यांशका साधारण उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन् :

- (क) पत्रकारिताबारे आधारभूत सैद्धान्तिक जानकारी दिन, (ख)
साहित्यिक पत्रकारिताबारे आधारभूत सैद्धान्तिक जानकारी दिन,
(ग) नेपालमा साहित्यिक पत्रकारिताको विकासक्रमबारे जानकारी दिनु, (घ) वर्ण विन्यास, वाक्य गठन तथा छपाइ शुद्धिसम्बद्ध जानकारी दिनु,
(ङ) दैनिक पत्रिकामा समाचार लेखन तथा सम्पादन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गराउनु,
(च) पत्रिकाका साहित्यिक स्तम्भमा साहित्यिक रचना प्रकाशन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गराउनु, (छ)
साहित्यिक पत्रिकाको प्रकाशन गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गराउनु ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
<ul style="list-style-type: none"> ■ सञ्चारको परिभाषा र प्रकार बताउन, ■ पत्रकारिताको परिभाषा, प्रकार, काम र बताउन, ■ समाचारको परिचय तथा परिभाषा, प्रकार बताउन, ■ समाचारका तत्त्वहरूबारे जानकारी दिन, ■ समाचारका स्रोतबारे बताउन, ■ समाचार सङ्कलन, लेखन तथा सम्पादन गर्न, ■ समाचारको शीर्षक चयन गर्न, ■ सम्पादकीय लेखन । 	<p>एकाइ एक :सञ्चार र पत्रकारिताको सामान्य परिचय पाठघण्टा :१२ १.१</p> <p>सञ्चारको परिभाषा र प्रकार १.२ पत्रकारिताको परिभाषा, प्रकार र काम १.३ समाचार १.३.१ समाचारको परिचय तथा परिभाषा र प्रकार १.३.२ समाचारका तत्त्वहरू १.३.३ समाचारका स्रोतहरू १.३.४ समाचार सङ्कलन, लेखन तथा सम्पादन १.३.५ समाचारको शीर्षक चयन १.४ सम्पादकीय लेखन</p>

<ul style="list-style-type: none"> ■ साहित्यिक पत्रकारिताको परिचय दिन, ■ साहित्यिक पत्रिकाका विशेषता बताउन, ■ सामान्य र साहित्यिक पत्रकारितामा भिन्नता देखाउन, ■ साहित्यिक पत्रिकामा समावेश गरिने लेख रचना छनोट र तिनको सम्पादन गर्न ■ साहित्यिक पत्रिकाको सम्पादकीय लेखन, ■ नेपालमा साहित्यिक पत्रकारिताको विकासक्रम केलाउन, ■ साहित्यिक पत्रिकाको मूल्यांकन गर्न । 	<p>एकाइ दुई : साहित्यिक पत्रकारिताको परिचय र नेपालमा साहित्यिक पत्रकारिताको विकासक्रम</p> <p style="text-align: right;">पाठघण्टा : १२</p> <p>२.१ साहित्यिक पत्रकारिताको परिचय</p> <p>२.२ साहित्यिक पत्रिकाका विशेषता र समस्या</p> <p>२.३ सामान्य र साहित्यिक पत्रकारितामा भिन्नता</p> <p>२.४ साहित्यिक पत्रिकामा समावेश गरिने लेख रचना छनोट र तिनको सम्पादन (सिर्जनात्मक लेख रचना, अन्तर्वार्ता, जीवनी, तथा लेख, पुस्तक, साहित्यिक कार्यक्रमक, चलचित्र आदिमाथि टिप्पणी तथा तिनको समीक्षा)</p> <p>२.५ साहित्यिक पत्रिकाको सम्पादकीय लेखन</p> <p>२.६ नेपालमा साहित्यिक पत्रकारिताको विकासक्रम</p> <p>२.७ नेपालका प्रमुख साहित्यिक पत्रिका मधुपर्क, गरिमा, समष्टि, मिर्मिरे, आफन्त आदिका एक एक अंकको मूल्यांकन ।</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ शुद्ध वर्ण विन्यास प्रयोग गर्न, ■ पद सङ्गति र पदक्रम मिलाएर वाक्यगठन गर्न, ■ पृष्ठ निर्माण, सामग्री व्यवस्थापन र कलासज्जा सम्बन्धी ज्ञानको प्रयोग गर्न, ■ सम्पादन चिन्हहरूको प्रयोग गर्दै मुद्रण तथा टिप्पणीमा हुने त्रुटि निराकरण गरी छपाइमा शुद्धता कायम गर्न, ■ साहित्यिक रचनामा प्रयुक्त शब्दको अभिधा, लक्षणा र व्यञ्जना शब्द शक्तिका आधारमा अर्थबोध गर्न, ■ पत्रकारितामा प्रयोग गरिने पारिभाषिक शब्दको उपयुक्त प्रयोग गर्न । 	<p>एकाइ तिन : वर्ण विन्यास, वाक्य गठन तथा छपाइ शुद्धि</p> <p style="text-align: right;">पाठघण्टा : १२</p> <p>३.१ वर्ण विन्यास</p> <p>३.२ पद सङ्गति, पदक्रम र वाक्यगठन</p> <p>३.३ पृष्ठ निर्माण, सामग्री व्यवस्थापन र कलासज्जा</p> <p>३.४ छपाइ शुद्धि सम्पादन चिन्हहरूबारे ज्ञान</p> <p>३.५ शब्द शक्ति , अभिधा , लक्षणा र व्यञ्जना</p> <p>३.६ पत्रकारितामा प्रयोग गरिने पारिभाषिक शब्द</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ समाचार लेखन र सम्पादन गर्न, ■ साहित्यिक लेख रचना लेखन, सम्पादन गर्न र प्रकाशन गर्न, ■ साहित्यिक पत्रिकाका लागि लेख रचना सङ्कलन तथा सम्पादन गरी प्रकाशन गर्न । 	<p>एकाइ चार : प्रायोगिक कार्य</p> <p style="text-align: right;">पाठघण्टा : १५</p> <p>४.१. समाचार प्रधान दैनिक पत्रिकामा कम्तीमा बाह्र अङ्कमा बाह्र वटा समाचार प्रकाशन</p> <p>४.२. दैनिक तथा साप्ताहिक पत्रिकाका साहित्यिक स्तम्भमा कम्तीमा दुई वटा साहित्यिक लेख प्रकाशन,</p> <p>४.३. बत्तिस पृष्ठको कम्तीमा एक अङ्क साहित्यिक पत्रिका प्रकाशन ।</p>

प्रमुख पाठ्य तथा सन्दर्भ सामग्री

खनाल, श्रीराम (.....), *श्रव्य दृश्य पत्रकारिता*, काठमाडौँ : हजुरको प्रकाशन ।

..... (.....), *प्रयोगात्मक पत्रकारिता*, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

गुरागाई , लक्ष्मीधर (.....), हाम्रो पत्रकारिता सिद्धान्त र व्यवहार , अक्सफोर्ड प्रकाशन , काठमाडौं

घिमिरे, डी. आर. (२०६०), पत्रकारिता : सिद्धान्त र व्यवहार, काठमाडौं : पैरवी प्रकाशन ।

चलिसे, विजय (.....), समाचार सम्पादन, ललित पुर : साभा प्रकाशन ।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय

बी.ए. ऐच्छिक नेपाली

शोध तथा सिर्जना विधि

पाठ्यांशको सङ्केत : **NEP 481**

सत्र : आठौं

तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४५

जम्मा पाठ्यघण्टा : ४८

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई शोधविधि तथा सिर्जनात्मक लेखन सम्बन्धी सैद्धान्तिक ज्ञान दिई नेपाली भाषा, साहित्य र लोक साहित्य सम्बद्ध शोधकार्यका बारेमा आधारभूत जानकारी दिने र सिर्जनात्मक लेखनको परिचय दिने उद्देश्य राखेको छ । यस पाठ्यांशलाई निम्नलिखित चारओटा एकाइहरूमा विभाजन गरिएको छ :

- (क) एकाइ : एक - शोधको आधारभूत सिद्धान्त
- (ख) एकाइ : दुई- शोधविधि, शोधप्रस्ताव र सामग्री सङ्कलन विधि
- (ग) एकाइ : तिन - शोध प्रतिवेदनको स्वरूप र प्रस्तुति
- (घ) एकाइ : चार - सिर्जनात्मक लेखनको सैद्धान्तिक परिचय
- (ङ) एकाइ : पाँच - प्रायोगिक कार्य

२. सामान्य उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यसप्रकार छन् :

- क. शोध सम्बन्धी आधारभूत सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने,
- ख. शोधविधि, शोधप्रस्ताव र सामग्री सङ्कलन विधिबारे ज्ञान प्राप्त गर्ने,
- ग. शोध प्रतिवेदनको स्वरूप र प्रस्तुतिबारे ज्ञान प्राप्त गर्ने,
- घ. सिर्जनात्मक लेखनको सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
१. शोधको अर्थ, परिचय, परिभाषा र विशेषता बताउन,	एकाइ-एक : शोधको आधारभूत सिद्धान्त पाठ्य घण्टा : ६ १. शोधको अर्थ, परिचय, परिभाषा र विशेषता २. शोधका प्रकार ३. शोध प्रक्रियाका मुख्य चरण

<p>२. शोधका प्रकार बताउन,</p> <hr/> <p>३. शोध प्रक्रियाका मुख्य चरण(शीर्षक चयन, शोध प्रस्ताव लेखन, सामग्री सङ्कलन अध्ययन र विश्लेषण तथा प्रतिवेदन लेखन) बारे जानकारी दिन,</p> <hr/> <p>४. शोधक्षेत्र (भाषा, साहित्य र लोक साहित्य)</p> <hr/> <p>चयन गर्न,</p> <p>५. शोध शीर्षक चयन गर्न, शोध शीर्षकका गुण बताउन तथा भाषा, साहित्य र लोक साहित्यका शीर्षक चयनका प्रमुख आधारबारे जानकारी दिन,</p>	<p>शीर्षक चयन शोध प्रस्ताव लेखन सामग्री सङ्कलन अध्ययन र विश्लेषण प्रतिवेदन लेखन</p> <hr/> <p>४. शोधक्षेत्रको चयन</p> <hr/> <p>भषिक क्षेत्र साहित्यिक क्षेत्र(लोक साहित्य सहित)</p> <hr/> <p>५. शोध शीर्षक</p> <hr/> <p>शोध शीर्षक चयन शोध शीर्षकका गुण भाषा, साहित्य र लोक साहित्यका शीर्षक चयनका प्रमुख आधार</p> <hr/>
<p>१. शोधविधिको परिचय दिन,</p> <p>२. शोधविधिका प्रकार बताउन,</p> <p>३. शोधका परम्परित र वैज्ञानिक विधिका प्रकार बारे बताउन,</p> <p>४. आगमन विधिको परिचय र विशेषता बताउन,</p> <p>५. निगमन विधिको परिचय र विशेषता बताउन,</p> <p>५. वर्णनात्मक विधिको परिचय र विशेषता बताउन,</p> <p>५. क्षेत्रीय विधिको परिचय र विशेषता बताउन,</p> <p>५. ऐतिहसिक विधिको परिचय र विशेषता बताउन,</p> <p>५. तुलनात्मक विधिको परिचय र विशेषता बताउन,</p> <p>५. प्रयोगात्मक विधिको परिचय र विशेषता बताउन,</p>	<p>एकाइ-दुई : शोधविधि र सामग्री सङ्कलन तथा व्याख्या विश्लेषण विधि</p> <p>पाठ्यघण्टा : ६</p> <p>२. शोधविधि</p> <p>२.१ शोधविधिको परिचय</p> <p>२.२ शोधविधिका प्रकार</p> <p>२.२.१ परम्परित विधि</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ आगमनात्मक विधि ■ निगमनात्मक विधि <p>२.२.२ वैज्ञानिक विधि</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ वर्णनात्मक विधि ■ क्षेत्रीय विधि ■ ऐतिहसिक विधि ■ तुलनात्मक विधि ■ प्रयोगात्मक विधि

<p>१. शोध सामग्रीको परिचय दिन</p> <p>२. शोध सामग्रीको महत्त्व बताउन,</p> <p>३. सामग्री सङ्कलनका प्राथमिक स्रोत र द्वितीयक स्रोतहरूबारे बताउन,</p> <p>४. सामग्री सङ्कलन कार्यबारे जानकारी दिन,</p> <p>५. जनसङ्ख्या र नमुनाको अवधारणा बताउन,</p> <p>६. नमुना छनौटका प्रकार बताउन,</p> <p>७. सामग्री सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिने उपकरणहरूबारे जानकारी दिन,</p> <p>८ तथा सामग्री विश्लेषण विधिबारे बताउन ।</p>	<p>एकाइ-तिन : शोध सामग्री(तथ्याङ्क) सङ्कलन तथा व्याख्यया विश्लेषण</p> <p>पाठ्यघण्टा : ६</p> <p>३.१. शोध सामग्री(तथ्याङ्क) सङ्कलन विधि</p> <p>३.१.१ शोध सामग्रीको परिचय</p> <p>३.१.२. शोध सामग्रीको महत्त्व</p> <p>३.१.३ सामग्री सङ्कलनका स्रोतहरू</p> <hr/> <p>प्राथमिक स्रोत द्वितीयक स्रोत</p> <p>३.१.४ सामग्री सङ्कलन कार्य</p> <hr/> <p>पुस्तकालयीय कार्य क्षेत्रीय कार्य</p> <p>३.१.५ नमुना छनौटबाट सामग्री सङ्कलन</p> <hr/> <p>जनसङ्ख्या र नमुना छनौटको परिचय नमुना छनौटका प्रकार</p> <p>३.१.६ सामग्री सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिने उपकरणहरूको निर्माण र प्रयोग</p> <hr/> <p>प्रश्नावली मतावली जाचसूची अन्तर्वार्ता</p> <p>३.२ सामग्री व्याख्यया विश्लेषण विधि</p> <hr/> <p>आगमन विधि निगमन विधि कालक्रमिक विधि तुलनात्मक विधि वर्णनात्मक विधि</p>
<p>१. शोध प्रस्तावको परिचय दिन र त्यसका प्रमुख अङ्गहरूको सूची तयार पार्न,</p> <p>२. शोध प्रतिवेदनका मुख्य भाग छुट्याउन र कुन भागमा के राख्ने भनी जानकारी दिन</p> <p>३. शोधपत्रको भाषाशैलीबारे बताउन,</p> <p>४. शोध प्रतिवेदनको कम्प्युटर टङ्कण, शुद्धीकरण, गाताबन्दी र आवरणपृष्ठ योजनाबारे जानकारी दिन,</p>	<p>एकाइ-चार : शोध प्रस्ताव तथा शोध प्रतिवेदनको स्वरूप, ढाँचा र प्रस्तुति</p> <p>पाठ्यघण्टा-१२</p> <p>४.१ शोध प्रस्ताव</p> <p>४.१.१ शोध प्रस्तावको परिचय</p> <p>४.१.२ शोध प्रस्तावका प्रमुख अङ्गहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ शोध शीर्षक ■ शोध प्रयोजन ■ समस्या कथन ■ उद्देश्य ■ पूर्वकार्यको समीक्षा

<p>५. प्रस्तुति र प्रतिरक्षाको बारेमा जानकारी दिन ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ शोधको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता, ■ प्राक्कल्पना ■ शोधको सीमाङ्कन ■ सामग्री सङ्कलन कार्य ■ शोधविधि र सैद्धान्तिक ढाँचा ■ शोधपत्रको रूपरेखा ■ समयावधि र लागत ■ सन्दर्भ सामग्री <p>४.२.शोध प्रतिवेदनको सङ्गठन</p> <p>४.२.१ पूर्वभाग</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ मुखपृष्ठ ■ शोधसार ■ सिफारिस पत्र ■ स्वीकृतिपत्र ■ कृतज्ञता ज्ञापन/मनतव्य ■ विषय सूची ■ तालिका, नक्सा, चित्र र आरेख सूची ■ चिन्ह र सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची <p>४.२.२ मूलभाग</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ अध्याय योजना ■ शीर्षक उपशीर्षक योजना ■ अनुच्छेद योजना ■ उद्धरण ■ सन्दर्भाङ्कन ■ पाद टिप्पणी ■ सन्दर्भ ग्रन्थसूची <p>४.२.३ उत्तर भाग</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ परिशिष्ट ■ अनुक्रमणिका ■ पारिभाषिक तथा अन्य शब्दावली <p>४.३. शोधपत्रको भाषाशैली</p> <p>४.४. शोध प्रतिवेदनको कम्प्युटर टङ्कण, शुद्धीकरण, गाताबन्दी र आवरणपृष्ठ योजना</p> <p>४.५. प्रस्तुति र प्रतिरक्षा</p>
<p>१. सिर्जनात्मक लेखनको स्वरूप र परिभाषा बताउन,</p> <p>२. सिर्जनात्मक लेखनका विशेषताहरू बताउन,</p> <p>३. सिर्जनात्मक लेखनका मुख्य तत्त्वहरूबारे जानकारी दिन,</p>	<p>एकाइ - पाँच : सिर्जनात्मक लेखनको सैद्धान्तिक परिचय</p> <p style="text-align: right;">,पाठ्यघण्टा : १५</p> <p>५.१. सिर्जनात्मक लेखनको स्वरूप र परिभाषा</p> <p>५.२. सिर्जनात्मक लेखनका विशेषताहरू</p> <p>५.३. सिर्जनात्मक लेखनका मुख्य तत्त्वहरू</p> <p>५.४. सिर्जनात्मक लेखनका मुख्य कारकहरू</p>

<p>४. सिर्जनात्मक लेखनक मुख्य कारकहरूबारे बताउन, ५. सिर्जनात्मक लेखनका वास्तविक तथ्य र सिर्जनशील कल्पनाको संयोजन कार्यबारे बताउन, ६. पूर्वीय तथा पाश्चात्य साहित्य शास्त्रका आधारमा सिर्जनात्मक लेखनको विधागत वर्गीकरण गर्न र विधा सिद्धान्तबारे जानकारी दिन, ७. सिर्जनात्मक विधाहरूको अन्तः सम्बन्ध बताउन, ८. कविता, आख्यान, नाटक, निबन्ध आदि प्रमुख साहित्यिक विधा र उपविधाका स्वरूप, विशेषता र तत्त्वहरू बताउन, ९. सिर्जनात्मक लेखनका विधागत/उपविधागत स्थूल र सूक्ष्म प्रविधिगत पक्षबारे जानकारी दिन, १०. सिर्जनात्मक लेखनको प्रयोजन र महत्त्व दर्साउन, ११. सिर्जनात्मक लेखन र ज्ञानका अन्य शाखाविचको सम्बन्ध तुलना गर्न,</p>	<p>५.५. सिर्जनात्मक लेखनका वास्तविक तथ्य र सिर्जनशील कल्पनाको संयोजन कार्य ५.६. सिर्जनात्मक लेखनको विधागत वर्गीकरण र विधा सिद्धान्त ■ पूर्वीय साहित्य शास्त्रका आधारमा वर्गीकरण ■ पाश्चात्य साहित्य शास्त्रका आधारमा वर्गीकरण ५.७. सिर्जनात्मक विधाहरूको अन्तः सम्बन्ध ५.८. प्रमुख साहित्यिक विधा र उपविधाका स्वरूप, विशेषता र तत्त्वहरू ■ कविता ■ आख्यान ■ नाटक ■ निबन्ध ५.९. सिर्जनात्मक लेखनका विधागत/उपविधागत स्थूल र सूक्ष्म प्रविधिगत पक्ष ५.१०. सिर्जनात्मक लेखनको प्रयोजन र महत्त्व ५.११. सिर्जनात्मक लेखन र ज्ञानका अन्य शाखाविचको सम्बन्ध ■ सिर्जनात्मक लेखन र साहित्य सिद्धान्त, समालोचना पद्धति तथा शोधका विचको सम्बन्ध ■ सिर्जनात्मक लेखन र कला एवं सौन्दर्य शास्त्रका विचको सम्बन्ध</p>
---	---

५. प्रमुख सन्दर्भ सामग्री

- त्रिपाठी, भगिरथ प्रसाद, अनुसन्धान पद्धति, वाराणसी : सम्पूर्णनन्द ग्रन्थमाला, संस्कृत विश्व विद्यालय,।
 बन्धु, चूडामणि, अनुसन्धान तथा प्रतिवेदन लेखन, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार, २०५२।
 बन्धु, चूडामणि(सम्पा.), सिर्जनात्मक लेखन, काठमाडौं : ने.रा. प्रज्ञा प्रतिष्ठान,.....।
 शर्मा, मोहनराज र खगेन्द्र प्रसाद लुइटेल्, शोधविधि, काठमाडौं : शाभा प्रकाशन, २०५२।
 शर्मा, विनय मोहन, शोध प्रविधि, दिल्ली : नेस्नल पब्लिसिड हाउस,।
 सुवेदी, राजेन्द्र, सिर्जनात्मक लेखन :सिद्धान्त र विश्लेषण, काठमाडौं : पाठ्य सामग्री प्रकाशन, २०७०।

सुदूरपश्चिम विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
बी.ए. ऐच्छिक नेपाली
प्राचीन तथा मध्यकालिक नेपाली वाङ्मयको विशेष अध्ययन

पाठ्यांशको सङ्केत : NEP 482 .1

सत्र : आठौं
तह: स्नातक

पूर्णाङ्क : १००
उत्तीर्णाङ्क : ४५

१. पाठ्यांश परिचय

यस पाठ्यांशले विद्यार्थीहरूलाई निबन्धको सिद्धान्त, निबन्धका प्रकार, नेपालीनिबन्धको विकास प्रक्रिया र आधुनिक नेपालीनिबन्धकासँग परिचित गराउने लक्ष्यनिर्धारण गरेको छ । यस पाठ्यांशलाई चार एकाइमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो एकाइमा निबन्धको सिद्धान्त, दोस्रो एकाइमा नेपालीनिबन्धको विकास प्रक्रिया, तेस्रो एकाइमा आधुनिक नेपालीनिबन्धको चिनारी सहित प्रयोग, प्रवृत्ति, धारा, रचना शैली र प्रकारका आधारमा प्रतिनिधि नेपाली केही निबन्धकारको परिचय सहित तिनका निर्दिष्ट निबन्धहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण समावेश गरिएको छ । यसै गरी चौथो एकाइमा केही निबन्धकारका निर्दिष्ट निबन्धमध्ये आवश्यकता अनुसार पाठ छान्न लगाई विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन गर्न लगाउने र कक्षामाती पाठमा पाइने विषयवस्तु, प्रस्तुतिशिल्प, कला, भाव, समाज, परिवेश, अनुभूति, आशय, अभिव्यञ्जना, कला, सौन्दर्य, विशेषता, भाषा, सन्देश, सार जस्ता निबन्धात्मक तत्त्वहरूको विवेचना गर्न लगाई समीक्षात्मक विवरण तयार गराउने र विभिन्न प्रकारका निबन्ध रचना गर्न लगाई विद्यार्थीहरूमा अन्तर्निहित सर्जनात्मक क्षमता प्रस्फुरण गराउने कार्य समावेश गरिएको छ ।

२. उद्देश्य

यस पाठ्यांशका सामान्य उद्देश्य यस प्रकार रहेका छन् :

- क. निबन्धको आधारभूत सैद्धान्तिक ज्ञान प्राप्त गर्ने ।
- ख. विभिन्न आधारमा निबन्धका प्रकारहरूको ज्ञान गर्ने ।
- ग. निबन्ध र ज्ञानका विविध शाखाहरूका विचको सम्बन्धबारे थाहा पाउने ।
- घ. नेपाली निबन्धका विभिन्न पक्षको बोध गर्ने ।
- ङ. प्रायोगिक कार्यलाई महत्त्व दिई निबन्धका विभिन्न प्रकारहरूको विश्लेषण गर्ने र निबन्ध रचना गर्ने सिप विकसित गर्ने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र एकाइपरक पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यवस्तु
	<p>एकाइ-एक : प्राचीन नेपाली अभिलेखको पाठालोचन पूर्णङ्क-५ र पाठ घण्टा-७</p> <ol style="list-style-type: none"> १. नेपाली भाषाका प्रामाणिक अभिलेख सम्बन्धी मत मतान्तरहरू २. प्राचीन नेपाली अभिलेखको भौगोलिक क्षेत्र र लेखन कालका आधारमा वर्गीकरण ३. प्राचीन नेपाली अभिलेखको पठन अभ्यास ४. प्राचीन नेपाली अभिलेखमा प्रयुक्त कठिन शब्दको व्युत्पत्तिपरक अर्थ निर्धारण ४. उपलब्ध अभिलेखका आधारमा प्राचीन नेपालीका व्याकरण तत्त्वको विश्लेषण

	<p>एकाइ-दुई : मध्यकालीन नेपाली अभिलेखको पाठालोचन पूर्णाङ्क-१० र पाठ घण्टा-१५</p> <ol style="list-style-type: none"> १. उपलब्ध अभिलेखहरूका आधारमा नेपाली भाषाका क्षेत्रीय भेदको वर्गीकरण २. डोटेली, सिँजाली र पूर्वी क्षेत्रका प्रतिनिधिमूलक अभिलेखको पाठालोचन ३. डोटेली, सिँजाली र पूर्वी क्षेत्रका प्रतिनिधिमूलक अभिलेखको विषयगत वर्गीकरण र भाषिक सामर्थ्यका दृष्टिबाट विश्लेषण ४. डोटेली, सिँजाली र पूर्वी क्षेत्रका प्रतिनिधिमूलक अभिलेखमा प्रयुक्त कठिन शब्दको व्युत्पत्तिपरक अर्थ निर्धारण ५. प्रतिनिधिमूलक अभिलेखका आधारमा मध्यकालीन नेपालीका साभ्ना व्याकरणिक तत्त्वको विश्लेषण
	<p>एकाइ-तिन: मध्यकालीन साहित्येतर वाङ्मय ग्रन्थको पाठालोचन पूर्णाङ्क-१०, पाठघण्टा-१५</p> <ol style="list-style-type: none"> १. मध्यकालीन नेपालीमा उपलब्ध साहित्येतर वाङ्मय ग्रन्थहरूको सर्वेक्षण २. विषय वस्तु र भाषा प्रयोगका दृष्टिबाट साहित्येतर वाङ्मय ग्रन्थहरूको वर्गीकरण र विश्लेषण ३. साहित्येतर वाङ्मय ग्रन्थबाट छनोट गरिएका पाठमा प्रयुक्त कठिन शब्दको व्युत्पत्तिपरक अर्थ निर्धारण ४. साहित्येतर वाङ्मय ग्रन्थबाट छनोट गरिएका पाठका आधारमा मध्यकालीन व्याकरणिक तत्त्वको विश्लेषण
	<p>एकाइ-चार: मध्यकालीन साहित्यिक ग्रन्थको पाठालोचन पूर्णाङ्क-१०, पाठघण्टा-१५</p> <ol style="list-style-type: none"> १. मध्यकालीन नेपालीमा उपलब्ध साहित्यिक ग्रन्थहरूको सर्वेक्षण २. विषय वस्तु र भाषा प्रयोगका दृष्टिबाट साहित्यिक ग्रन्थहरूको वर्गीकरण र विश्लेषण ३. छनोट गरिएका पाठमा प्रयुक्त कठिन शब्दको व्युत्पत्तिपरक अर्थ निर्धारण ४. छनोट गरिएका पाठका आधारमा मध्यकालीन व्याकरणिक तत्त्वको विश्लेषण ५. छनोट गरिएका पाठमा पाइने लाक्षणिक र आलङ्कारिक उक्तिहरूको सन्दर्भपरक विश्लेषण

	<p>एकाइ-पाँच : प्रायोगिक कार्य</p> <p>पूर्णाङ्क-८, पाठघण्टा-१२</p> <p>१. प्राचीन नेपाली अभिलेखलाई आधुनिक नेपालीमा रूपान्तर अभ्यास</p> <p>२. प्रतिनिधिमूलक अभिलेखको आधुनिक नेपालीमा रूपान्तर अभ्यास</p> <p>३. साहित्येतर वाङ्मय ग्रन्थबाट छनोट गरिएका पाठको आधुनिक नेपालीमा रूपान्तर अभ्यास</p>
--	---

४.सहायक पाठ्य पुस्तक तथा सन्दर्भ सामग्री

- अधिकारी, सूर्यमणि (२०५६), *नेपाली भाषाको इतिहास*, काठमाडौं : भुँडी पुराण प्रकाशन ।
- आचार्य, ब्रतराज, (२०४८), *हाम्रो भाषा, द्वितीय संस्करण*, काठमाडौं : आफै ।
- खनाल, मोहनप्रसाद (२०६८), *नेपाली भाषाको एक हजार वर्ष*, काठमाडौं : राइनो पब्लिकेसन ।
- गिरी, जीवेन्द्रदेव (२०६९), *भाषा र नेपाली भाषा*, काठमाडौं : पाठ्य सामग्री पसल ।
- पन्त, जयराज (सम्पादक) (२०६५), *लोकायन* (वर्ष-१, अङ्क-१), काठमाडौं : नेपाल सांस्कृतिक प्रतिष्ठान ।
- पन्त, देवकान्त (२०३२), *डोटेरी लोक साहित्य*, काठमाडौं : नेपाल र एसियाली वि. वि. ।
- पोखरेल, बालकृष्ण (२०५०), *पाँच सय वर्ष, ललित पुर* : साभ्ना प्रकाशन ।
- बन्धु, चूडामणि (२०३६), *नेपाली भाषाको उत्पत्ति, तृतीय संस्करण*, ललित पुर : साभ्ना प्रकाशन ।
- 'यात्री', पूर्ण प्रकाश नेपाल (२०५३), *नेपाली भाषाको ऐतिहासिक मीमांसा*, काठमाडौं : एकता बुक्स डिस्ट्रिब्युटर्स प्रा.लि.।